

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MEDYA VE İLETİŞİM SİSTEMLERİ YÜKSEK
LİSANS PROGRAMI

**SAVAŞ VATANSEVERLİK VE POLİTİKA
EKSENİNDE ABHAZYA'DA GAZETECİLİK
PRATİĞİ**

Elçin Başol

İstanbul, Haziran 2014

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MEDYA VE İLETİŞİM SİSTEMLERİ YÜKSEK
LİSANS PROGRAMI

SAVAŞ VATANSEVERLİK VE POLİTİKA
EKSENİNDE ABHAZYA'DA GAZETECİLİK
PRATIĞI

Elçin Başol

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Aslı Tunç

İstanbul, Haziran 2014

Savaş Vatanseverlik ve Politika Ekseninde Abhazya'da Gazetecilik Pratiği

The Journalism Practices in Abkhazia on the Line of War Patriotism and Politics

Elçin Başol

112680023

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Aslı Tunç.....

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Erkan Saka.....

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Eser Telci.....

Tezin Onaylandığı Tarih: 12.06.2014

Toplam Sayfa Sayısı: 102

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

- 1) Abhazya
- 2) Gazetecilik
- 3) Gündem Belirleme
- 4) Abhazya-Gürcistan Savaşı
- 5) Sovyetler Birliği

- 1) Abkhazia
- 2) Journalism
- 3) Agenda Setting
- 4) Abkhazia-Georgia War
- 5) Soviet Union

ÖZET

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından kendisini bir savaşın içerisinde bulan ve bağımsızlık mücadelesi veren Abhazya'da gazetecilik faaliyeti de ülkenin geçirmiş olduğu süreçlerle birlikte şekillenmiştir. Batı'nın önemsemediği, Rusya'nın ise stratejik hamlelerinin bir parçası olan Abhazya Cumhuriyeti'nde medya; alışıl gelmiş örneklerinden farklı bir yapıdadır. Bir medya endüstrisinin bulunmadığı ve gazetecilik faaliyetinin "ekonomi" için hiçbir şey ifade etmediği bu ülkede, gazeteciler de kendilerine özgü gazetecilik tanımlarına sahiptir. Bu alışmada Abhazyalı gazetecilerin savaş sonrası büründükleri vatansever kimlikleri ile dünya ve ülkelerindeki politikaya bakış açıları gündem belirleme yaklaşımı çerçevesinde incelenmiştir. Diller ve uluslar cenneti Kafkasya'da bulunan; diasporası nedeniyle Türkiye ile de ilişki içerisinde olan Abhazya'nın gazetecileri, kendi ifadeleri ile "Abhazya'da gazetecilik pratiği"ni anlatmışlardır.

ABSTRACT

In Abkhazia, which found itself in the middle of a war and seeking for independence after the collapse of Soviet Union, journalism activities has shaped by the same process' that Abkhazia has gone through. Ignored by West and being a part of Russia's strategical moves, media in Abkhazia has a different structure than common examples. In this country where media industry doesn't exists and journalism activities has absolutely no effect on "economy", journalists also has their own description of journalism. In this research Abkhaz journalists patriotic identities that they adopted and their point of view towards the politics in their country has been analysed by agenda setting approach. Abkhaz journalists which has ties with Turkey cause of diaspora, are living in the heaven of languages and nations-Caucasus, have expressed "Journalism Practices in Abkhazia" by their own words.

TEŞEKKÜR

Öncelikle; hayatımın her aşamasında örnek adığım, imrendiğim, desteğini ve sevgisini hissettiğim güzel annem Sagariyapha Nuray Elmas'a, dürüstlüğü, sıcakkanlılığı ve çalışkanlığıyla bana en büyük mirası bırakan, sahip olmaktan büyük onur ve mutluluk duyduğum babam Akoçba (Adzinba) Cemil Elmas'a ve en büyük mutluluk kaynağım, her arkamı döndüğümde orada olan, beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan sevgili eşim Dünya Başol'a, yalnızca tezimde değil, hayatımda da çok büyük pay sahibi oldukları ve olacakları için teşekkürlerimi sunmak isterim.

Abhazy'a'daki ailem Adzinba'lara, ağabeyim Şamil Adzinba'ya, birlikte çalışma onuruna sahip olduğum Abhazy Cumhuriyeti Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı Oleg Damenia'ya, Abhazy Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Viyaçeslav Çirikba'ya, tezim konusunda benden yardımlarını esirgemeyen Jade Cemre Erciyes, Oktay Çkotua, Ravil Kolbaya ve İnver Alshundba'ya, İstanbul'da en büyük destekçim olan ablam, arkadaşım Evin İnal'a, Abhazy'da bizi yalnız bırakmayan Erkut Adzinba'ya, Abhazy Geri Dönüş Devlet Komitesi Başkanı Hırıps Copua'ya; İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde geçirdiğim süreç boyunca tüm yardımları ve katkısı için Yrd. Doç. Dr. Erkan Saka'ya ve tezim konusunda açık fikirliliği, anlayışı ile bana bu imkanı sunan değerli hocam Prof. Dr. Aslı Tunç'a teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak ise; kaybettiğim en büyük değer, aklı, duruşu, saygınlığı ile en büyük örneklerimden biri olan, sevgisini her daim kalbimde hissettiğim, adı ile her zaman gurur kaynağım olan dedem Akoçba (Adzinba) Suat Elmas'a tüm emekleri ve sevgisi için teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. METODOLOJİ	5
2.1. Araştırmanın amacı	5
2.2. Görüşmeciler	6
2.3. Verilerin toplanması.....	9
2.4. Verilerin analizi	11
3. LİTERATÜR İNCELEMESİ	12
3.1 Haber medyası ve politik etki	12
3.1.1. Gündem belirleme yaklaşımı.....	13
3.1.1.1. Çerçeveleme ve öne çıkarma.....	18
3.1.1.2. Kamu gündemi, medya gündemi ve siyasi gündem.....	21
3.1.2. Politik Ekonomi.....	26
3.1.3. Post-Sovyet gazeteciliği ve Abhaz gazeteciliği	27
3.1.3.1. Sovyet ve Post-Sovyet gazeteciliği	28
3.1.3.2. Abhaz medyası ve savaş	30
3.2. Abhazya'nın politik statüsü, kültürel ve demografik yapı.....	35
3.2.1. Abhazya Cumhuriyeti ve tanınma mücadelesi.....	36
3.2.1.1. 1992-1993 Abhazya-Gürcistan Savaşı.....	37
3.2.1.2. 2008 Rus-Gürcü Krizi öncesi ve sonrası Abhazya.....	44
3.2.2. Gal Bölgesi ve pasaport problemi.....	48
3.2.3. Demografik yapı.....	52
3.2.4. Abhazların kültürel yapısı.....	53

4. BULGULAR	55
4.1. Abhazyalı gazetecilerin meslek tanımı	55
4.2. Abhazya'da kriminal gazetecilik	61
4.3. Sovyet gazeteciliğinin etkileri.....	62
4.4. Abhazya'da gazeteci olmak	64
4.5. Gazetecilik prestiji ve politik ilişkiler	69
4.6. Savaş gazeteciliği yılları	70
4.7. Vatanseverlik ve gazetecilik ilişkisi.....	74
4.8. Gal sorunu ve gazetecilerin bakış açısı	78
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	83
6. EKLER	92
7. KAYNAKÇA	99

1. GİRİŞ

Çağdaş demokrasilerde gazeteci, kamuoyunun temsilcisidir, bağımsızdır ve birtakım sorumlulukları vardır. Bu nedenle gazeteciler için birer kamu denetçisi oldukları söylenebilmektedir. (Tokgöz 2000: 97-98) Fakat diğer toplumlar için tıpkı birçok farklı kavramda olduğu gibi gazetecilik kavramında da yüklenen farklı anlamlar bulunmaktadır. Batı'nın gözüyle Doğu'yu, Doğu'nun gözüyle Batı'yı anlamak ne kadar zorsa, kültürlerden irak olarak, “diğerine” ait gazetecilik pratiklerini anlamak da bir o kadar zordur. Özellikle soğuk savaş döneminde gerçekleşen propaganda çalışmaları gerek Sovyetler Birliği, gerekse Batı gazeteciliğini keskin bir çizgi ile birbirinden ayırmıştır.

Devlet politikasını yaymak ve toplumu eğitmek adına varlığını sürdüren Sovyet medyası, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından tüm Post-Sovyet coğrafyalardaki ülke medyalarında büyük bir etkiye neden olmuştur. Kimi Post-Sovyet ülkelerinde medya, devlet sansürü ve denetiminden kurtularak vahşice bir medya endüstrisi oluşturmaya çalışmış; kimilerinde ise kendine özgü bir medya anlayışı hakim olmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından kendisini bir savaşın içerisinde bulan Abhazya'da, diğer eski Sovyet ülkelerinde olduğu gibi, medya da dahil toplumun her alanında geçmişten gelen Sovyet kültürünün izlerini görebilmek mümkündür. Fakat Abhaz medyasının diğer Post-Sovyet coğrafyalarındaki medya örneklerinden çok sayıda farkı bulunmaktadır.

Bunun başlıca sebepleri Abhaz kültürü, demografik yapı, nüfus ve 1992-1993 yılları arasında yaşanan Abhazya-Gürcistan Savaşı'dır.

Abhazya, bağımsızlığı Rusya Federasyonu başta olmak üzere toplam 6 ülke tarafından tanınan ve kendisini dünyaya anlatma ihtiyacı hisseden bir ülkedir. Bu nedenle gazetecilik faaliyeti bu coğrafyada büyük önem arz etmektedir. Ancak tüm bu gerekliliğe rağmen; ülkede gündem yoğunluğunun fazla olmaması nedeniyle günlük gazete bulunmamaktadır. Gazeteler haftalık ve aylık olarak çıkmaktadır.

Olay ve olgulara Batı dünyasının gözlüğünden bakmayan fakat kendi gözlüklerini de çıkararak bakma ihtiyacı hisseden Abhazyalı gazeteciler, vatanseverlik ekseninden dışarıyı görmeye çalışmaktadır. Vatanseverlik, savaş sonrası yalnızca medyanın değil, farklı etnik gruplardan olmalarına rağmen tüm Abhazyalılar'ın bakış açılarının bir parçası olmuştur. Bu durum Abhaz etnik kökeninden olanlarda "kaygı" ile açıklanmaktadır; Abhazlar ülkelerini kaybederlerse dillerini, kültürlerini de kaybedeceklerini ve tarih sahnesinden silineceklerini düşünmektedirler. Bu düşüncenin sebebi Sovyetler Birliği döneminde Stalin tarafından ülkenin Gürcistan SSC'nin bir parçası yapılması ve Gürcü politikasının da Abhaz kültür ve dilini eritme temelli oluşudur.

Politik konuların kriminal haberlere oranla çok daha fazla haber değeri taşıdığı ve bir medya endüstrisinin oluşamadığı Abhazya’da gazeteciler, kendi haber çerçevelerini oluşturmaktadırlar. Suç, Abhaz medyası için bir haber değeri taşımamaktadır. Bu sadece, kamuya “yetkiler” tarafından aktarılması gereken bilgilerden ibarettir. Abhazya küçük ve az nüfuslu bir ülke olduğu için suç olayları kolaylıkla halk arasında duyulabilmekte ve suçlu ile ailesi toplumdan dışlanarak, aforoz edilerek devletten ayrı olarak cezalandırılmaktadır. Hırsızlık, cepçilik gibi olayların yaygın olmasına rağmen diğer kriminal olaylar ise daha az sıklıkla görülmektedir. Hırsızlık ise toplumda büyük bir suç olarak algılanmamaktadır.

Watkins’in gündem belirleme anlayışına göre ise; sosyal problemlerin ve politik konuların tanınma ve anlaşılmasında çerçeveleme büyük önem arz etmektedir. (2001: 83-84) Fakat Abhazyalı gazetecilerin politik haber çerçevelerini, tüm kamununki gibi “vatanseverlik” oluşturmaktadır. Kriminal haberlere yönelik bir çerçeveleme yaklaşımı bulunmamaktadır.

Medya çerçevesi ve izleyici çerçevesi olarak iki farklı şekliyle ele alınan çerçeveleme yaklaşımına paralel olarak Abhazyalı gazetecilerin haber çerçevesi ve vatanseverlik ekseninde politik haberleri nasıl sunduğu ve rapor ettiği değil (de Vreese ve diğerleri 2001:107); tıpkı izleyici

çerçevesine yönelik çalışmalarda olduğu gibi sorunlar ve olaylar üzerine bireysel algılamaların, düzenlemelerin, yorumların nasıl olduğuna yönelik bir araştırma temel sorundur. Bunun sebebi gündem belirleme yaklaşımında ortaya çıkan medya, kamuoyu ve siyasi gündem üçlüsünün Abhazya’da iç içe oluşu ve birçok gündem belirleme modelinin aksine direkt olarak medya gündeminin herhangi ilgi çekici bir etmene gerek duymadan kamu gündeminden etkilenmesidir. Abhazya’da kamu gündemi siyasi gündemi hızlı ve kolayca etkilemektedir.

Bir başka nokta ise Abhazya’da gazetecilik faaliyetinin ekonomik anlamda bir getirisinin olmayışı, televizyon, gazete ve dergilerin sponsorlar sayesinde yayın hayatına devam etmesi ve doğrudan medya yayın organları ile ilintili olan reklam sektörünün ülkede gelişmemiş, yaygınlaşmamış olmasıdır. Reklam endüstrisinin gelişmemesinin başta nüfus olmak üzere çok sayıda nedeni vardır. Fakat bizi ilgilendiren temel sorun bu değildir. Abhazyalı gazetecilerin ekonomik bir kaygıları olmaksızın gazetecilik faaliyetlerini yürütmeleridir.

Bu durum Abhaz gazeteciler tarafından gazetecilik faaliyetinin farklı algılanmasını ve Sovyetler Birliği gazetecilik kültürü nedeniyle yerleşmiş olan gazetecilik faaliyetinin, savaşın da etkileriyle, tamamen kamu yararına yapılmasını sağlamıştır. Savaş; gerek o dönem gazetecilik faaliyeti gerçekleştiren, gerekse gazeteciliğe daha sonra başlayan tüm Abhazyalı

gazetecilerin haber çerçevelerini oluşturmaktadır. Tüm haber, olay ve olgular gerek medya gerek kamu gerekse siyasiler tarafından “savaş, barış ve zafer” gözlüğünden bakılarak değerlendirilmektedir.

2. METODOLOJİ

2.1. Araştırmanın amacı

Bu tez çalışmasında Abhazyalı gazetecilerin Sovyetler Birliği döneminden bu yana çeşitli değişimlere uğrayan gazetecilik pratiklerinin vatanseverlik ve politika ile nasıl eklemlendiğini, bu iki kavramın gazetecilik anlayışlarına nasıl etki ettiğini anlamak için bir saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Abhazya’da gazetecilik pratiğinin politika ve savaş sonrası toplumlarda sıklıkla rastladığımız vatanseverlik ekseninde nasıl şekillendiğini ya da medyanın yani gazetecilik faaliyetinin vatanseverliği ve politikayı nasıl şekillendirdiğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmada şu soruların cevapları aranmıştır:

1. Abhazyalı gazetecilerin gazetecilik tanımları nedir?
2. Abhazya’da gazetecilik yapmak, dünyanın başka bir coğrafyasında gazetecilik yapmaktan farklı mıdır?

3. Sovyetler Birliği dönemi ve ardından gelen savaş Abhaz gazetecilik pratiğini ne şekilde etkilemiştir?

4. Abhaz medyasının gündemini oluşturan konular vatanseverlik süzgecinden geçmekte midir?

Araştırmanın kısıtları

Bu tez çalışması için görüşme yapılan gazetecilerden yalnızca 4' Sovyetler Birliği döneminde gazetecilik faaliyeti gerçekleştiren kişilerden oluşmaktadır. Abhaz medyası içerisinde bulunan Sovyetler Birliği deneyimi olan gazeteci sayısı düşmüş, çoğu yaşamını yitirmiş yahut mesleği bırakmıştır. Bu nedenle kısıtlı sayıda Sovyetler Birliği gazetecisine ulaşılabilmıştir.

1992-1993 Abhazya-Gürcistan Savaşı sırasında gazetecilik faaliyeti gerçekleştiren medya çalışanlarının tamamına yakını aynı zamanda savaşa dahil olmuş, cephele mücadele etmiştir. Savaşta bir taraf olmaları sebebiyle nesnellikleri tartışmaya açıktır. Bir diğer kısıt ise yeni nesil olarak nitelendirdiğimiz gazetecilerin ne Sovyetler Birliği dönemi ne de savaşa tanıklık etmemiş olmalarıdır. Bu görüşmeciler sadece kamuoyunun bir parçası olarak savaş ve Sovyetler'e dair görüşlerini aktarabilmışlerdir.

2.2. Görüşmeciler

Saha çalışması kapsamında farklı etnik gruplardan, Abhazya'nın farklı bölgelerinden, 7 erkek, 3 kadın olmak üzere toplam 10 gazeteci ile görüşülmüştür. 5 gazeteci adının tez çalışması içerisinde kullanılmasına izin verirken, geriye kalan 5 gazeteci anonim olarak kalmak istemiştir. Katılımcılar arasında bir de Türkiyeli Abhaz gazeteci bulunmaktadır. 1992-1993 Abhazya-Gürcistan Savaşı sırasında Abhazya'da bulunan gazeteci sayısı 5 iken, Abhazya dışında dünyaya gelen gazeteci sayısı 2'dir. Görüşmeciler Abhaz basınının farklı yapısını yansıtacak bir profilden seçilmiştir. Görüşmeciler arasında 1'i televizyon, diğer ikisi gazete olmak üzere 3 farklı kurumun 'genel yayın yönetmeni', 3 farklı haber kuruluşunun editörü, 3 muhabir ve bir internet sitesi editörü bulunmaktadır.

Tablo 1. : Görüşmecilerin isim, yaş, kurum ve statü bilgileri.

ADI	YAŞI	ÇALIŞTIĞI KURUM	GÖREVİ
Genaddy Alamia	65	Gazete	Genel Yayın Yönetmeni
Vahdang Abhazou	56	Gazete	Genel Yayın Yönetmeni
Ruslan Haşig	54	Televizyon	Genel Yayın Yönetmeni
Roin Ağırba	46	Gazete-İnternet sitesi	Muhabir
Behice Bağ Özveri	42	İnternet Sitesi	Editör
Görüşmeci A	38	Gazete	Editör

Görüşmeci B	32	Televizyon	Muhabir
Görüşmeci C	56	Gazete	Redaktör-Editör
Görüşmeci D	35	Dergi	Editör
Görüşmeci E	34	Gazete	Muhabir

Araştırmanın örneklemini oluşturan gazeteciler farklı nesilleri temsil edecek yaşlardan seçilirken, cinsiyet, eğitim durumu, gazete ya da diğer basın kuruluşlarında çalıştıkları konum, iktidar ve muhalefete yakınlıkları gibi kriterler göz önünde bulundurulmuştur. 6 muhalif, 4 iktidar yanlısı gazeteci örneklem içerisinde yer almıştır. 65-55, 55-45 ve 45 yaş altı olmak üzere 3 farklı yaş grubundan medya çalışanı ile görüşülmüştür.

65-55 yaş aralığındaki medya çalışanlarını Sovyetler Birliği döneminde ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasından hemen önce Gorbachev ile birlikte yaşanan "Glasnost" döneminde gazetecilik yapmış kişiler oluşturmaktadır. Bu görüşmeciler; sansürün yoğun olarak uygulandığı, gazetecilik pratiğinin "eğitme ve dikte etme" üzerine kurulu olduğu bir dönemde Sovyetler Birliği'nin teşviki ile yayın yapan gazeteler ve televizyonlarda çalışmış eski nesil gazetecilerden oluşmaktadır. Çoğu aynı zamanda yazar veya şair kimliğine sahiptir. Aynı zamanda Abhazya-Gürcistan Savaşı'na da tanıklık etmektedir ve aktif olarak günümüzde de

gazeteciliğe devam etmektedirler. 55-45 yaş arası görüşmeci gazeteciler; Sovyetler Birliği döneminde gazetecilik yapmayan fakat Abhazya-Gürcistan Savaşı sırasında gazetecilik faaliyeti gerçekleştiren kişilerden oluşmaktadır. Bir önceki yaş grubunda yer alan gazeteciler gibi Sovyetler Birliği gazeteciliği anlayışına sahip olsalar da; Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Abhazya-Gürcistan Savaşı'nın başlangıcı ile Post-Sovyet coğrafya sınırlarını aşarak haber alışverişinde bulunan ilk kuşak gazetecilerdir. 45 yaş altı grupta ise savaş sırasında gazetecilik yapmayanlar çoğunlukta yer almaktadır. Bu grup ise yeni nesil gazeteciler olarak adlandırılabilir. Fakat genel karakteristik olarak 55-45 yaş arası gazeteciler ile benzer özellikler taşımaktadırlar. Aralarındaki fark; devlet politikası olan bir sansür ile tanışmamış olmalarıdır. Bu grup gazeteciler daha yoğun eleştirilerde bulunmaktadırlar fakat daha çok anonim kalmak istemişlerdir.

2.3. Verilerin toplanması

Bu çalışmada, görüşmeciler özellikle politik konularla ilgili soruları cevaplamak, gazeteciliğe dair anlatılarını dile getirmek ve kültürel sebeplerden dolayı var olan ekonomik sıkıntılarından bahsetmekten çekince yaşadıkları için veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme soruları hazırlanmadan önce araştırmanın inandırıcılığını artırmak için Sovyetler Birliği gazeteciliği, Abhazya-Gürcistan Savaşı, Gal Bölgesi ve pasaport sorunu konularında literatür

taraması yapılarak, güçlü bir kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Görüşme esnasında katılımcıların izni alınarak ses kaydı yapılmıştır. Görüşmeler; Abhazca, Rusca, Türkçe ve İngilizce dillerinde gerçekleştirilmiştir. Üst düzey görev sahibi medya çalışanları ile yapılan görüşmelerin tamamı kendi çalışma ofislerinde gerçekleştirilirken; diğer görüşmeler görüşmecinin kendi seçmiş olduğu park benzeri dış ortamlarda gerçekleştirilmiştir.

Görüşme içeriği önceden hazırlanan temel sorular ve akış içerisinde beliren sorular çerçevesinde oluşmuştur. Görüşmecilerden bir gazetecilik tanımı yapmaları istenmiş; gazeteciliğin onlar için ne ifade ettiği, Abhazya’da gazetecilik yapmanın nasıl bir duygu olduğu, kendilerini vatansever olarak görüp görmedikleri, gazetecilik ile vatanseverlik arasında bir bağ kurup kurmadıkları, ülkede gazetecilik mesleğinin prestiji, Sovyetler Birliği dönemi gazeteciliği, sansür, 1992-1993 Abhazya-Gürcistan Savaşı, Abhazya’nın bağımsızlık mücadelesi, devlet kademesi ile olan ilişkileri, Tkuarçal Gal ve Oçamçira’da Gürcüler’e dağıtılan vatandaşlık pasaportları, hükümet ve muhalefetin pasaport sorunu ile ilgili tavrı, 2008 Rus-Gürcü Savaşı, Abhazya’da basın özgürlüğü ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Bu sorularla birlikte Abhaz gazeteciliğinin bir zihinsel haritası ortaya çıkarılmaya çalışılmış, Abhazya’da gazetecilik, savaş, vatanseverlik ve politika arasındaki ilişkiler sorgulanmıştır.

Saha çalışmasında görüşülen kişilerin büyük bir kısmı; siyasi görüşleri, mesleki yaşantıları ve şahsi görüşlerine yönelik fikir beyanları dolayısıyla anonim kalmak istemiş, bu görüşmeciler tez çalışmasının içerisinde adları değiştirilerek kullanılmıştır. Diğer görüşmeciler ise isim ve soy isimleri ile birlikte yer almaktadır.

2.4. Verilerin analizi

İncelenen durum üzerine derinlemesine bir analiz yapabilmek için küçük örneklem grubu seçilmiştir. Örneklem grubu ile yapılan görüşme sonrasında kayıt edilen görüşme notları araştırmanın amacına uygun olarak analiz edilmiştir. Analiz sürecinde ilk olarak birbirine yakın veriler belirli gruplar altında kategorilere ayrılmış ve bu kategorilere dayalı olarak temalar ortaya çıkmıştır. Daha sonra bu temalar mevcut veriler ile kontrol edilmiştir. Bu aşamada temaların yeniden gözden geçirilmesine gerek duyulmamıştır. Son aşamada ise görüşmecilerin konuya ilişkin algıları yorumlanmış ve raporlaştırılmıştır. Görüşmecilerin incelenen olay ve olgulara ilişkin öznel bakış açılarını ortaya koymaya çalışan bir analiz yöntemi kullanılmıştır. Geçerlilik yöntemi olarak “öznelerarası geçerlilik” seçilmiştir. Bu geçerlilik yönteminde belirlenmiş bir verinin bağımsız olarak değerlendirilmesi ve sonuçların karşılaştırılması yapılmaktadır (Hall ve Lindzey, 1985).

Çalışma içerisinde literatür araştırması ile Gündem Belirleme Kuramı, bu kurama bağlı olarak öne çıkarma ve çerçeveleme yaklaşımı, kamu gündemi, siyasi gündem ve medya gündeminin oluşma süreçleri, Sovyet ve Rus gazeteciliği, Abhaz gazeteciliği, 1992-1993 Abhazya-Gürcistan Savaşı, Abhaz kültürel yapısı, 2008 Rus-Gürcü Savaşı, Abhazya'nın Gal bölgesi pasaport sorunu incelenmiş; görüşmelerden elde edilen veriler bu bilgiler ışığında değerlendirilmiştir.

3. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Bu tez çalışmasında haber medyasını ve araştırma konusu olan haber medyasının yaratıcıları Abhazyalı gazetecileri daha iyi anlayabilmek ve güvenilir bir görüşme yaratabilmek, konuya hakim olabilmek adına geniş bir literatür incelemesi yapılmıştır. Araştırmanın asıl ilgi alanı olan medya gündemine dair ayrıntılı bir bilgi edinebilmek adına “Gündem belirleme yaklaşımı” incelenmiş, gazetecilerin içerisinde bulunduğu sosyo-ekonomik ve kültürel etkiler nedeniyle Abhaz kültürüne ve Abhaz toplumunu derinden etkileyen Abhazya-Gürcistan Savaşı'na dair bir literatür taraması yapılmış ve incelemiştir.

3.1 Haber medyası ve politik etki

Haber medyası, medya endüstrisinin bir parçası olmanın yanı sıra devletler, güç odakları ve kamunun da ilgi odağı olan bir medya türüdür. Gazetecilik faaliyetini de kapsayan haber medyasının gündemini belirleyen pek çok etmen vardır. Buradan hareketle haber medyasının gündemini etkileyen önemli faktörlerden birinin de politika olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Politika, kamu ve eşik bekçileri medyanın yön verenleri olabilmekte, bu durum da gündem belirleme konusunda birtakım sorular oluşturmaktadır. Gündem belirleme yaklaşımı ise bu soruların büyük bir kısmını cevaplandırmaktadır.

3.1.1. Gündem belirleme yaklaşımı

Gündem belirleme yaklaşımı bir diğer adı ile “Gündem oluşturma modeli” yani “Agenda Setting”; günümüzde birçok medya çalışmasında kullanılmaktadır. Bu yaklaşıma göre üç gündem türü vardır: Kamu gündemi, medya gündemi ve siyasi gündem. Bu üç gündem türü de bu yaklaşıma göre birbiri ile ilişki içerisindedir. Gündem Oluşturma Yaklaşımı ilk olarak McCombs ve Shaw tarafından gerçekleştirilen ilk sistematik çalışma ile ortaya atılmış olmasına rağmen, daha önce yapılan çalışmalar da gündem belirleme fikri ile benzer düşünceler içermektedir.

Gündem oluşturma modelinin temelinde, medya gündeminde öne çıkan konuların, kamu gündeminde öne çıkan konuları yansıttığı düşüncesi

bulunmaktadır. (McCombs ve diğeri, 2000: 77). Bu durum kamunun siyasi gündemi etkilemesi, siyasi gündemin ise doğrudan medya gündemine etki edebilmesinden kaynaklı olabileceği gibi; kamu gündeminin medya gündemini etkilemesi de mümkündür. Gündem belirleme yaklaşımına göre, medyanın üzerinde durduğu konularla, izleyicilerin bu konulara ilgi göstermeleri arasında nedensel bir ilişki kurulmaktadır (Schmeling ve Wotring 1976: 744). Bununla ilgili iki varsayımdan söz edilebilir: Basının gerçeği yansıtmadığı, daha çok gerçeği filtre edip, şekillendirdiği varsayımı ve az sayıda konuya medyanın yoğunlaşmasının, bu konuları öteki konulardan daha önemli yada daha dikkat çekici konular olarak, halkın algılamasını yönlendirdiğidir. Bu noktada gazetecilerin bireysel algıları da devreye girmektedir.

Walther Lipmann'ın "Public Opinion", Türkçeleştirilmiş hali ile "Kamuoyu" isimli çalışmasında ise insanların kendi yakın çevreleri dışında olup bitenleri anlayabilmeleri ve doğrudan gözlem yapabilmeye olanağı bulamadıkları dış dünyayı kendilerine göre anlamlı hale getirebilmeleri için belli anlam haritalarına gereksinim duydukları, bu anlam haritalarının kitle iletişim araçlarının aktardığı bilgiler doğrultusunda oluşturulduğundan bahsedilmektedir. 1930 ve 1970'lerin başına kadar ise bununla doğru orantılı olarak kitle iletişim araştırmalarının büyük kısmı izleyicilerin tutumları ve davranışları üzerindeki doğrudan etkiler üzerine kurulmuştur. (Rogers ve diğeri, 1997: 225) Fakat bu durumun tam aksi de mümkündür. Yalnızca kitle iletişim araçlarının kamuoyuna etkisi değil, aynı zamanda

kamuoyunun da dolaylı yoldan dahi olsa kitle iletişim araçlarına etkisi mümkün olabilmektedir.

Bernard Kohen, kitle iletişim araçlarına dair düşüncesini; “Basın ve Dış Politika” adlı yapıtında; “Kitle iletişim araçları bizim ne düşüneceğimizi değil, ne hakkında düşüneceğimizi belirler” şeklinde dile getirmiştir (Cohen, 1983: 13). Cohen’in düşüncesi de kitle iletişim araçlarının gündemi belirlediği ve bize yani kamuya bu gündemi sunduğuna yöneliktir. Ancak ne düşüneceğimiz konusunda bu kadar etkin rol oynayamamaktadır. Ona göre, kitle iletişim araçları sadece bilgi sağlayıcısı ya da fikir sunucusu olarak adlandırılmaz. Kitle iletişim araçları izleyiciye ne düşüneceğini değil, ne hakkında düşüneceğini söylemektedir. Bireysel farklılıklar söz konusu olabilmektedir; ancak bireyin dünyaya bakış açısına kendi ilgi alanları ya da görüşü değil aynı zamanda okuduğu gazeteler, kitaplar, televizyon; yani yazarlar, editörler ve kurumlar etki etmektedir. Eşik bekçileri, bilginin nasıl ve ne şekilde ifade edilip aktarılacağına, kitlelerin neye inanması gerektiğine çeşitli seçimler yaparak karar vermektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında gündem belirleme yaklaşımı, Lippmann’ın, medyanın kafamızdaki resimlerin şekillenmesine nasıl katkıda bulunduğu ile ilgili fikri tekrar canlanmaktadır. (Takeshita, 1997: 19). Lippmann’ın 1922 tarihli “Kamuoyu” isimli çalışmasında, içinde bulunduğumuz çevre ile ilgili sahip olduğumuz bilgilerin büyük bölümünün, doğrudan deneyimlerle

değil de, kitle iletişim araçları gibi dolaylı yollarla kazanıldığı ve bu bilgilerin bir görüntüden ya da anlam haritasından oluştuğuna yönelik değerlendirmelerinin, gündem belirleme yaklaşımının temellerini attığı belirtilmektedir. (McCombs ve diğerleri, 1997: 703). Medya kafamızdaki şekillere doğrudan katkıda bulunabilmektedir. Fakat medyanın gündemini belirleyen gazetecilerin kafasındaki şekillere doğrudan katkıda bulunabilen başka bir etki var mıdır? Bu soru tez çalışması boyunca Abhazyalı gazetecilerin haber yaratma süreci ve gazetecilik pratiğini algılayışları üzerine cevaplanacaktır.

Tüm bu bilgiler ışığında, gündem belirleme yaklaşımına dair çalışmalara tekrar dönecek olursak; 1980’li yıllarda Rogers ve Dearing’in yaptığı araştırmalar gündem belirleme çalışmaları açısından büyük önem taşımaktadır. Rogers ve Dearing daha önce yapılmış olan araştırmaların verilerini ayrıntılı bir şekilde incelemiş ve bu sayede gündem belirleme süreçleri hakkında daha belirgin birtakım ifadeler ortaya çıkarmıştır. Rogers ve Dearing daha önce yapılan gündem belirleme çalışmalarının tam tersi olarak bu sürecin daha karmaşık bileşenlerinin olduğunu söylemiştir ve üç farklı gündem not etmiştir: Medya gündemi, kamu gündemi ve siyasi gündem.

Rogers ve Dearing’in not etmiş olduğu üç farklı gündem; medya, kamu ve siyasi gündem öncesinde gündem belirleme yaklaşımının algısal

süreçlerine bakmak gerekmektedir. Gündem belirlemedeki algısal süreçleri “öne çıkarma” ve “çerçeveleme” olarak ikiye ayırmak mümkündür.

Gündem belirlemenin ikinci aşaması olarak adlandırabileceğimiz kısmında “haber çerçevelerinin”, kamu gündemini nasıl etkilediği konusu, dikkate alınmaktadır. Medya haberi sunarken bir çerçeve içerisinde bunu kamuya aktarmakta ve böylece çerçeveleme ve öne çıkarma yoluyla, insanların bir konunun ne derece önemli ya da önemsiz olduğunu değerlendirmesinde, kişisel gündemini, bireysel düşüncelerini belirlemesinde pek çok açıdan etkisi olabilmektedir..

Gündem belirleme yaklaşımının iki ögesi olan “çerçeveleme” ve aynı zamanda “öne çıkarma”yı, George Gerbner’in televizyon dünyası için oluşturmuş olduğu ekme kuramı ile de ilişkilendirmek mümkündür (McCombs ve Bell 1996:107). Gerbner’in ekme kuramı gereği televizyon; toplumda var olan kanıları, imgeleri ve inançları yaratan ve yansıtan başlıca faktördür. Bu süreç ve etkileri çok yönlü olabilmektedir. Ekme kuramına göre insanlar televizyonda gördükleri korku, şiddet gibi öğelerden çokça etkilenebilmektedir. Daha az televizyon izleyenlere oranla daha fazla televizyon karşısında vakit geçiren kişilerin dünyayı güvensiz ve acımasız görmesi daha olasıdır. Gerbner bu durumu “Acımasız dünya sendromu” olarak nitelendirmiştir. Bu durum televizyonda yaratılan imgeler dünyasının televizyon izleyicileri tarafından gerçek dünya imgesinin yerine

oturtulması nedeniyle gerçekleşmektedir. Örneğin; televizyon haberlerinde ya da dizilerde çok fazla suç ve şiddet olayları sahnelerini izleyenler, toplumda gerçekte olduğundan daha çok suç ve şiddet olduğuna inanmaktadır ve bu nedenle bir suç kurbanı olma korkuları da artmaktadır. (Gerbner, 1986: 17-40).

Bu gibi durumlar, kitle iletişim araçlarının çerçeveleme ve öne çıkarma etkisinin kamu üzerindeki bazı sonuçları olarak değerlendirilmektedir. Medya suç ve şiddeti öne çıkardığında ve suç ve şiddet çerçevesi ile konuları sunduğunda Gerbner'in bahsetmiş olduğu "acımasız dünya sendromu" ortaya çıkmaktadır.

3.1.1.1. Çerçeveleme ve öne çıkarma

Gündem belirleme alanında, çerçeveler üzerine ayrıntılı incelemelerin daha çok Iyengar tarafından yapıldığını görmekteyiz. Iyengar, çerçeveleme kavramını tanımlarken; bir değer yargısının sunulmasındaki veya problemlerin çözülmesindeki kurnazca yapılan değişiklikler olduğu yönünde ifadeler kullanmıştır. (Iyengar, 1991: 11). Öte yandan çerçeveleme kavramından önce çerçevelerin ne anlama geldiğine bakmak gerekirse; bireylerin olayları ve bilgileri belirleme, algılama, teşhis etme ve adlandırmasına olanak sağlayan araçlar olarak tanımlandığını söyleyebiliriz. Bu noktada bizi ilgilendiren "kurnazca" değişiklikler olmalıdır. Çünkü

çerçeveleme yaklaşımı, çerçevelerin kolaylık sağlayan araçlar olmak dışında amaçlarla da kullanılabileceğini söylemektedir.

Çerçeveleme analizini ele aldığımızda ise; haberlerdeki konular ve bu konuları kamunun algılayışı arasındaki ilişkiye odaklandığını görmekteyiz. (Semetko ve Valkenburg 2000:93-94). Çerçeveleme etkisi de, bu değişiklikler sebebiyle ortaya çıkan, düşünce değişiklikleri sonucu meydana gelmektedir. Sunumun yargı ve tercih üzerindeki etkisinde, bireylerin tercihleri, tercih edilecek şeylerin, potansiyel kazanım mı yoksa kayıp olarak mı sunulduğuna bağlı olarak önemli derecede değişime uğramaktadır (Iyengar 1996: 61). Çerçeveleme, bireyde bir düşünce değişikliğine yol açabilmekte, bunu haber ya da konunun nasıl sunulduğu, olumlu ya da olumsuz bir çerçeve içerisinde olması gibi durumlar etkilemektedir.

Çerçeveleme ile ilgili araştırmaların çoğunda, çerçeveler; izleyici çerçevesi ve medya çerçevesi olarak iki farklı biçimde ele alınmıştır. İzleyici çerçevelemesi üzerine yapılan çalışmalar genellikle, olaylar ve sorunlarla ilgili bireysel algılamaların, yorumların, düzenlemelerin ne şekilde olduğu ile ilgilidir. Medya çerçevelemesi üzerine araştırmalar ise, daha çok sorunların nasıl sunulduğu ve haberlere nasıl yansıdığı üzerine odaklanmıştır. (de Vreese ve diğerleri 2001:107).

Öne çıkarma, bireylerin sosyal birtakım olayları ve sorunları değerlendirirken, bildikleri her şeyi gözönünde bulundurmadıkları varsayımına dayanmaktadır (Atabek ve Uztuğ 1998:102). Yani birey kafasında bir toplumsal olay ya da olguyu değerlendirirken “öne çıkardığı” yaklaşımı ya da bilgiyi bu değerlendirmede kullanmakta; bunun dışındaki bilgiler onun için bu olay ve olgu ekseninde önem arz etmemektedir. Gündem belirleme yaklaşımı ile medya; bir sorunun önemli olduğunu söylemekte ve bu konuda düşünmemiz gerektiğini belirtmekte iken, öne çıkarma ise; örneğin bir cinayet haberini çözmeye çalışan emniyet teşkilatını, bu sorun karşısındaki performansına dayanarak, var olan fail-i meçhul cinayetler gibi, diğer tüm etmenleri bir kenara bırakıp değerlendirmemizi istemektedir.

Öne çıkarmanın en genel anlamda nasıl tanımlandığına bakarsak; belirli sorunlar ya da olaylar üzerindeki medya vurgusunun, hem o sorun ya da olayın önemini artırdığı, hem de o sorunlar konusunda insanların hafızalarında daha önceden bulunan bilgileri aktif hale getirdiği psikolojik bir süreç şeklinde tanımlanmaktadır (McCombs ve Bell 1996: 106). Iyengar (1991:133) ise, gündem belirlemenin; ulusal sorunların fark edilmesinde haber yayınlarının etkisinden bahsedilirken, siyasi hükümler vermede belirli sorunlara verilen önemle, yapılan haber yayınının etkisinin; öne çıkarma etkisine denk geldiğini söylemektedir.

3.1.1.2. Kamu gündemi, medya gündemi ve siyasi gündem

Gündem oluşturma süreci; politik elitler, halk ve medya profesyonelleri yani medya çalışanlarının iç içe olduğu bir süreç olarak işlemekte ve devam etmektedir. Tıpkı bir rekabet döngüsü gibi gündemi oluşturacak kitle bu üçü arasından çıkmaktadır. Yani ya medya, ya kamu yani halk, ya da siyasi elitler gündemi belirlemektedirler. Döngünün son kısmında ise kitle iletişim araçları halk gündemini etkilemekte, bu da kamuoyunun siyasi bakışını düzenlemektedir. Bu yaklaşım ile kitle iletişim araçları ve bunu yöneten kesim, medya çalışanları en kritik noktada durmaktadırlar. Şimdi ise gündem oluşturma sürecine etki eden bu üç gündemi ele alacağız.

Dearing ve Rogers tarafından (1996: 40) kamu gündemi, medyanın ele aldığı konular arasında kamuoyunun bu konulara ilişkin öncelik sıralaması olarak tanımlanabilir. Kamu gündemini “kamuoyu” olarak adlandırabilmek mümkündür. Kitle İletişim araçları kamu gündemini, çektiği dikkat ve kitle iletişim otoritesi ile doğrudan etkiler. Politikacılar seçmenlerinin ne istediğine yönelik oy kaygılı cevaplar aramaktadır. Bu durum da kamu gündeminin siyasi gündemi etkilemesine yol açmaktadır. Aynı şekilde kamu gündemi de siyasi gündemden etkilenebilmektedir. Bunun nedeni politikacıların halka ulaşma isteğidir. Bazı konularda siyasal

gündemin kitle iletişim araçları gündemi üzerinde dolaysız ve kuvvetli bir etkisi olabilmektedir. Kamu gündemi bu durumdan, bir çok kaynak ve ‘gerçek dünya olayları’ tarafından kitle iletişim araçlarının ilgisini çeken, sürecin daha önceki ele alınış biçimlerinde genelde dahil edilmeyen bir etmen olarak dolaysız olarak etkilenir.

Bu noktada kamu gündemini etkileyen unsurlara göz atmak gerekmektedir. Bu unsurların başında “bireysel farklılıklar” gelmektedir. Bu konu ile ilgili gündem belirleme araştırmalarında birtakım eksiklikler vardır. Yaş, cinsiyet, eğitim gibi faktörler dikkate alınmalıdır. Yüksek gelir grubundaki bir birey kitle iletişim araçlarına daha kolay ulaşabilmekte, daha çok faydalanabilmekte ve daha uzun süre kitle iletişim araçlarına maruz kalmaktadır. Bu nedenle gündem belirleme yaklaşımında belirtilen etkilere daha açıktır. Medya ya da siyasi elitlerin oluşturmak istediğı gündem bu grupları daha kolay etkileyebilmektedir. (Wanta 1997: 18-22) Bunun tam aksinin olması da mümkündür. Tüm bu bireysel farklılıklar nedeniyle kitle iletişim araçlarına daha az maruz kalan kesimlerin gündem belirleme yaklaşımından daha uzak olması beklenilebilir.

Bireysel farklılıklardan sonra gelen bir diğeri unsur ise “yönelim gereksinimi” olarak açıklanabilir. Birey kendisini, etrafını ve dünyayı anlama ihtiyacı hissetmektedir. Yaşadığı bölgede ya da kendisinden çok uzakta olsa dahi dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen olayları

bilme gereksinimi duymaktadır. Yönelim gereksinimi; bizi saran çevre hakkında doğal bir merakla sahip olduğumuzu varsaymaktadır. (Weaver ve diğerleri 1975: 461) İletişim biçimleri, kitle iletişim aracının türü, konuların türü ve bir konuya var olan medya ilgisi de kamu gündemini etkileyen unsurlar arasında sıralanabilir.

Medya gündemi; en açık şekilde “belirli bir zaman dilimi içinde medyada yer alan olaylar ve sorunlar listesi”dir (Rogers ve Dearing 1988:565). Kamu gündeminin ve hatta siyasal gündemin oluşmasında etkisi yadsınamayacak olan medyanın, kendi gündeminin oluşumu ise farklı unsurlardan etkilenebilmektedir. Bu unsurlar “medya çalışanları, medya rutini, kurumsal amaçlar, kurum dışı etkiler, gerçek yaşam, kitle iletişim araçları arasındaki etkileşim ve ideolojik etkiler” olarak sıralanabilir.

Medya çalışanlarından kaynaklanan etkiler, genellikle gazetecilerin cinsiyeti, eğitim seviyesi, etnik kökenleri, ideolojisi, tutumları, değerleri, profesyonellik anlayışları, mesleki deneyim ve birikimleri, ahlak anlayışları gibi unsurlardır.

Medya rutinleri olarak nitelendirebileceğimiz; “haber değeri ölçütleri ve profesyonel gazetecilik kodları gibi alıcı merkezli; eşik bekçiliği, sponsorluk, sürü gazeteciliği, haber atlatma, haber açığını kapatma,

haberleri temalarına göre sınıflandırma, rutin haber kaynaklarına duyulan güven, haber yazım kalıplarını benimseme, haberin yoğun olduğu yerlere muhabir görevlendirme, yayın politikasına bağlılık, öne çıkarma ve çerçeveleme, haberlerin son teslim anı gibi kurum merkezli ya da off-the record gibi haber kaynağı merkezli” unsurlar da medya gündemini oluşturmada etkili olabilmektedir.

Medya kurumları arasındaki amaç farklılıkları da medya gündeminin oluşturulmasında farklılıklara yol açmaktadır. Kurum dışı etkiler göz önüne alındığında ise gazeteci ve haber kaynağı arasındaki ilişki ön plana çıkmaktadır. Gündem oluşturma çalışmalarında kitle iletişim araçları arasında var olan etkileşimin birbirlerinin gündemlerini etkilediğine yönelik sonuçlar yer almaktadır. Medyanın ürettiği içerik üzerinde ideolojinin rolü ise geniş bir yer tutmaktadır.

Dearing ve Rogers’a göre (1996: 73) siyasal gündem, medya ve kamu gündeminin alt süreçlerine kıyasla iletişim araştırmacılarının daha az ilgisini çekmektedir. Bunun sebebi, siyasal gündemin, iletişim davranışının yanısıra kollektif bir siyasal davranışı içermesidir. Yazarlara göre; siyasal gündem, medya ve kamu gündemine nazaran daha karmaşıktır. Gerek medya, gerekse kamu, siyasal gündem üzerinde etkide bulunan faktörlerden sadece ikisidir ve bu iki faktör siyasal gündem üzerinde önemli etkilere sahiptir. Bu süreci etkileyen daha bir çok unsur bulunmaktadır.

Siyasal gündemi etkileyen unsurları sıralamak gerekirse; konuların etkisi, medya etkisi, kamuoyunun etkisi, siyasi partilerin etkisi, baskı gruplarının etkisi ve siyasi liderlerin etkisi ortaya çıkmaktadır.

Konuların etkisi söz konusu olduğunda bir konunun siyasal gündeme girebilmesi için ne gerekli olduğu sorusu cevaplanmaktadır. Konunun yeni olması, dikkat çekmesi, toplumun belli bir kesimi tarafından ilgi görmesi gibi nedenler konuların etkisini oluşturmaktadır. Medyanın etkisi ise; siyaset ve medyanın ayrılmaz birlikteliğinden doğmaktadır. Medyada gündem olan herhangi bir konu siyasetin de gündemini kolayca oluşturabilmektedir.

Siyasal gündemin belirlenmesinde önemli rol oynayan unsurlardan biri de kamuoyunun etkisidir. Halk siyaset içerisinde oy ve destek olarak görüldüğü için halkın gündemini oluşturan sorun ve konular da siyasi elitlerin dikkatini çekmekte ve böylece kamuoyu siyasi gündemi etkileyen unsurlar arasında yerini almaktadır.

Siyasetin içerisinde yer alan partiler, siyasi liderler ve kimi zaman baskı grupları da siyasi gündemi etkileyebilmektedir. Örneğin bir siyasi partinin, muhalefet ya da iktidar partisinin içerisinde yer alan olay ya da sorun, ya da bu partiden gelen bir öneri siyasi gündemi oluşturabilir. Aynı

şekilde siyasi liderlerin söylemleri ve baskı gruplarının, bir çevre örgütünün söylemi de siyasi gündemi oluşturabilmektedir.

3.1.2. Politik Ekonomi

Adam Smith'in Ulusların Zenginliği (Wealth of the Nations, 1776) ve David Ricardo'nun Ekonomi Politğin Prensipleri (Principles of Political Economy, 1817) adlı eserleri politik ekonominin ve liberal sistemin temelleri olarak Kabul görmektedir. Bu eserlerde liberal sistemin nasıl olması gerektiği, ekonomik kararların bireylerin inisiyatifinde olması gerektiği savunulmuştur. (Watson, 2008: 46)

Liberal düşünceye göre tüm ulusal rejimlerin liberal ve demokratik olması durumunda savaş olmayacaktır. İnsanlar savaş istememektedirler, savaş faydasızdır ve irrasyoneldir. Realizm ise çıkar çatışması vardır ve savaş doğaldır anlayışına sahiptir. Liberalizde var olan ise; çıkarlar uyumu ve iş birliği ile savaş irrasyonel hale gelmektedir şeklinde bir anlayıştır.

Realizme göre çatışma doğal ve olasıdır. Devletler ekonomik ve askeri güç için savaşmaktadırlar. Hele ki uluslararası sistem içerisinde güvenlik oldukça fazla önem arz etmektedir. Devletler, ekonomik ve askeri güçlerini artırma temelli birbirleri ile çatışma içerisindedir. Güç bir devlet

için olmazsa olmazdır. Devletlerin saldırgan ve güç arayışında olmaları, onları kuran hiç de mükemmel olmayan insan malzemesinden kaynaklanmaktadır. (Brown ve Ainley, 2007: 24)

Realizmde olduğu gibi İdealizm/Liberalizmde de devlet, uluslararası sistemde baş aktördür, temel birimdir. Devletler sadece siyasi ve ekonomik ilişkilerle birbirlerine bağlıdırlar. İş birliği ve dayanışma çıkarların uyumunu desteklemektedir. Fakat sivil toplum örgütleri, kamuoyu gibi devlet dışı unsurlar da önem taşımaktadırlar. Liberal metodoloji davranışsalcıdır ve insan doğasının iyi olduğundan yola çıkarak insanların iş birliği yapma yanlısı olduğunu varsayar.

Marksist bakış açısında ise; realizmde olduğu gibi güç unsuruna dikkat çekmektedir ve “çıkarlar çatışması” temeli oluşturur. Bunun da ötesinde, çıkar çatışması, kolonyal sömürü unsurunu doğuran temel sebep olarak kabul edilir.

3.1.3. Post-Sovyet gazeteciliği ve Abhaz gazeteciliği

Sovyetler Birliği dağılmasının ardından bizlere Post-Sovyet ya da Sovyet sonrası olarak adlandırabileceğimiz bir kavram bırakmıştır. Post-Sovyet ülkeler için ise bu terimin anlamı oldukça farklıdır. Bu ülkelerin

siyaset, kültür, yaşam biçiminden, medya geleneğine kadar, birçok unsuru Sovyet etkisinde kalmaya devam etmektedir. Bu nedenle öncelikli olarak Sovyet medyası ve ardından Abhaz medyası ele alınacaktır.

3.1.3.1. Sovyet ve Post-Sovyet gazeteciliği

Rus coğrafyasında basın 1917 yılından sonra devlet kurumlarının bir parçası olmuştur. Parti politikalarını yaymak, kitleleri eğitmek ve yetiştirmek Sovyet gazeteciliğinin temel amacı haline gelmiştir. (Inkeles, 1950) Gazetecilik “Sosyalist bakış açısı” ile yapıldığı için, gazeteciliğin içerisindeki “hakikatin” de objektif olduğundan söz etmek mümkün değildir. (Hopkins, 1970) Fakat bu durum salt; basının görevinin siyasi sistemi meşrulaştırmak olduğu anlamına gelmemektedir. Sovyet gazetecilik geleneği “toplumu bilgilendirme” üzerine kuruludur. Kitlelerin ve geniş bir alana yayılmış olan Sovyetler Birliği halklarının endişe ve sorunlarını yansıtmaktan çok, bu endişe ve sorunların nasıl çözüleceği dile getirilmesi ön plandadır. Böylelikle medya siyasi rejimin yani “sosyalizmin” propagandasını yapmakta, yönetici sınıfın görüşlerini halka yansıtmaktadır. (Tarschys, 1979: 183)

Mihail Gorbaçov’un liderliğinde, Sovyetler Birliği’nin son döneminde yaşanan ve “Glasnost” yani “Açıklık” olarak adlandırılan politik dönemde halkın istek ve sorunlarına medyada daha fazla yer verilmeye

başlanmıştır. Okuyucu mektupları, doğrudan okuyucunun ağzından verilmek üzere gazetelerde yer almış, bu durum da yazılı basında bir gelenek haline gelmiştir. Konut problemi, kalitesiz ürünler, sosyal hizmetlerin eksikliği gibi konular bu okuyucu mektuplarında; dolayısıyla gazetelerde ve medya kuruluşlarında yayınlanmıştır. Okuyucu katılımı medyanın yavaş yavaş partilerin ve siyasi erkin değil, halkın yanında yer almasına neden olmuştur.

1990 yılında kabul edilen yeni basın yasası ile gazetecilik kabuk değiştirmiş; sansür kaldırılmış, gazetecilerin dışarı haber geçmesine ve medyanın özel mülkiyetine izin verilmiştir. (Von Seth, 2011) Ancak Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından basın yine hakimiyetini kaybetmiş ve gazetelerin tirajları da oldukça düşmüştür. Post-Sovyet coğrafyalarda özgürlük kısıtlanmaya başlamıştır. Bu durumda 2000'li yılların başında birçok televizyon kanalının ve günlük gazetelerin devlet yanlısı şirketler tarafından satın alınmasının da etkisi vardır.

Yukarıda bahsi geçen ve basın özgürlüğü'nün kapılarını açan 1990 yılı basın yasası gereği gazetecilik lisansları yalnızca lisansı veren kurum tarafından geri alınabilmektedir. Fakat 2001 yılında kabul edilen değişiklik ile yetki sınırları genişlemiş ve hükümetin herhangi bir organı gazetecilik lisanslarını geri alabilir hale gelmiştir. Meclis kararnamelerine, hükümetin projeleri ve çalışmalarına medyanın erişimi sınırlı hale getirilmiştir. Basın,

giderek kötüleşen ekonomik sebepler nedeniyle devlet desteğine muhtaç hale gelmiştir. Post-Sovyet gazetecilik etiği tarafsızlık üzerine değil, “terbiye etme”, “eğitme” üzerine kurulmaya çalışılmıştır. (De Smaele, 2004).

3.1.3.2. Abhaz medyası ve savaş

Sovyetler Birliği içerisindeyken statüsü düşürülerek Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ile ilişkilendirilen Abhazya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti; tıpkı diğer Sovyet ülkelerindeki gibi bir basına ve gazetecilik anlayışına sahip olmuştur. Basının görevi o dönem “öğretmek”, “eğitmek” ve devletin resmi ideolojisini sağlamlaştırmaktır. Gazete metinleri sansürden geçmekte fakat buna rağmen basın ekonomik anlamda desteklenmektedir.

Bugünün Abhaz gazetecilik pratiğinde “asayiş” olarak adlandırabileceğimiz gasp, tecavüz, adam kaçırma, cinayet gibi olaylara yönelik haberlere sıklıkla rastlanmamaktadır. Ülkede “hırsızlık” dışında gerçekleşen suç olaylarının yaşanma sıklığının oldukça seyrek olması, gerçekleşen olayların ise “kültürel yapı” gereği kurulan toplum mahkemelerinde çözülmesi nedeniyle gazetecilik pratiği ve haber tanımı da Abhazya için farklılık göstermektedir. Bu sebeple suç haberleri devletin

açıkladığı resmi istatistik bilgilerinin ötesine geçmemekte, bu haber türü kendisini gazete ve televizyonlarda gösterememektedir.

1992-1993 yılları arasında gerçekleşen Abhazya-Gürcistan Savaşı, Abhazya'nın birçok alanda yıkıma uğramasına neden olduğu gibi Abhaz basınını da oldukça derinden ve olumsuz etkilemiştir. Sovyet gazetecilik kültürüne, ardından gelen "Glasnost" dönemi gazeteciliğine ev sahipliği yapan Abhazya Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından kendisini bir savaşın ortasında bulmuştur.

Savaş başlar başlamaz Gürcü birliklerinin ilk yaptığı iş kültürel yapı ve kurumları tahrip etmek, yok etmek olmuştur. Bu durumdan medya kuruluşları da etkilenmiştir. Gürcistan Devlet Konseyi askerleri o dönem ana yayın yapan tek televizyon olan Abhaz Devlet Televizyonu'nu ele geçirmiş, arşivini yakmış ve dış basına ve dış dünyaya Abhazya'dan bilgi akışının sağlanmasını engellemeye çalışmıştır. Abhaz Radyo Televizyon Şirketi Gazeteciler Cemiyeti ise bu duruma tepki göstermiş, tüm dünyadaki meslektaşlarından şu metinle yardım talebinde bulunmuştur:

"Abhazya Devlet Televizyon Şirketi'nin, Rusyalı gazetecilere, Uluslararası Gazeteciler Birliği Konfederasyonu'na, Dünya Devletleri Haber Ajansları'na çağrısı

15 Ağustos 1992 tarihinde Gürcistan Devlet Konseyi, Abhazya Cumhuriyeti'nden çeşitli uluslararası ajanslara haber ulaştırılmasını yasaklama kararı aldı. Sadece Tiflis'de koordine edilen haberler yayınlanabilecekti.

Bugün 16 Ağustos öğle üzeri Gürcistan Devlet Konseyi'ne ait silahlı bir grup Suhum'daki radyo televizyon şebekesini işgal etti, çalışanlarını işten uzaklaştırdı.

Sonuç olarak Abhazya Televizyonu'nun yayınları durdu. Fiili olarak gazeteciler Abhazya'daki kanlı olayları haber verme hakkından yoksun bırakıldı.

Rusya gazetecilerine, Uluslararası Gazeteciler Birliği Konfederasyonu'na, uluslararası gazeteci cemiyetlerine yardım çağrısında bulunuyoruz.

Gürcistan radyo ve televizyon programlarında yayınlanan haberler Abhazya'nın gerçek durumunu yansıtmamaktadır. Özellikle rica ediyoruz; Abhazya'da yaşanan trajedide, etkin dayanışma ve desteğinizi bizlerden esirgemeyiniz. Başlarında "büyük demokrat" Şevernadze olan Gürcistan Devlet Konseyi ordusunun askerleri tarafından yapılan katliamları dünya duymalı.

Saygıdeğer meslektaşlarımız! Cumhuriyetimize reva görülen haberleşme ablukasını ortadan kaldırmak için sizlere yardım çağrısında bulunuyoruz.

Abhaz Radyo Televizyon Şirketi Gazeteciler Cemiyeti

16 Ağustos 1992”

(Voronov ve Florenski, 1993: 142-143)

Kendilerini savaş haberlerinin içerisinde bulan Abhazyalı gazeteciler duruma adapte olamamış, daha sonra gazetecilik alanında da bir zafer kazanmak istediklerini söyleyerek çalışmaya başlamıştır. Abhazya Yazarlar Birliği Başkanı gazeteci A. N. Gogua'nın ifadeleri ise ülkede yaşanan kültürel yıkımı ve Abhaz basınının savaş dönemi durumunu özetler niteliktedir:

“19 Ağustos 1992 günü Gürcistan Devlet Konseyi askerlerinin Abhazya Yazarlar Birliği binasında yıkıcı tahribat yaptıklarını öğrendim. Bu binada aynı zamanda ‘Aydıllara’, Abhazya Tiyatro Cemiyeti, Kompozitörler Birliği, ‘Alaşara’, ‘Amsabz’, ‘Apsnı Akazara’, ‘Literaturnaya Abhazya’ dergileriyle, ‘Aydıllara’ ve ‘Yedineniye’ gazetelerinin yazıhaneleri, Abhazya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma ve Yararlanma Müdürlüğü, Nestor Lakoba ev müzesi gibi sosyal, kültürel ve siyasi kuruluşlar da bulunuyordu. 20 Ağustos’ta binaya gizlice girdim. Adı geçen kuruluş ve müdürlüklerin odaları acımasızca talana uğramış, eşyalar kırılıp dökülmüştü. Kasaların hepsi açılmış, yazı makinelerinin bir kısmı alınmış, Abhaz harfli olanlar parçalanmış, telefon cihazları, klimalar ve televizyonlar çalınmıştı. Kapılar,

camlar, mobilyalar tamamen parçalanmıştı. Yaklaşık bir hafta sonra, yani 27 Ağustos 1992 günü, 'Aydıllara' dergisinde muhasebeci olarak çalışan M. Adleyba-Lasuria bana telefon ederek, Yazarlar Birliği binasının Gürcü askerleri tarafından kundaklandığını bildirdi. Bina tamamen yandı, belgeler ve yazılar, yukarıda adı geçen kuruluşların belgeleri, arşivleri, kütüphaneleri kül oldu. Abhazya halkının kaderi üzerine düşüncelerimi ve izlenimlerimi, edebiyat adamının toplum yaşamındaki yeri konularını içeren 200 daktilo sayfası çalışmam, ayrıca yeni romanımın el yazmaları, 60'nci yaş günüm için yayına hazırlanan, 'Amsabz', 'Alaşara', 'Literaturnaya Abhazya', 'Apsny Akazara' dergilerine yazılar... hepsi yok oldu...' (Voronov ve Florenski, 1993: 321-322)

Abhaz basını savaş sonrası yaşanan tahribatın izlerini silmek için çalışmış fakat başarılı olamamış, en kötü dönemini yaşamıştır. Komşu ülke Rusya'nın medyası ile yakınlaşmak istemiş, bu konuda da bir başarı sağlayamamıştır. Ekonomik yönden çökmüş bir medya ve güzel haber duyma ihtiyacı içerisindeki halk nedeniyle medya da habercilik konusunda gerilemiş, fakat belki de Abhazya medyasının en özgür olarak nitelendirilebilecek dönemi savaş ve sonrasında yaşanmıştır.

Abhazya genelinde yayın yapan iki televizyon kanalı bulunmaktadır. Bunlardan biri devlet kanalı olan "AGTRK (Apsua TV)" ve diğeri özel

kanal olan “ABAZA TV”dir. Gagra, Gudauta ve Tkvarçal bölgeleri ise kendi adlarını taşıyan bölgesel televizyon kanallarına sahiptir. Bu kanallar da özel teşebbüse aittir. Televizyon kanallarının tamamı Abhazca ve Rusca olmak üzere iki dilli yayın yapmaktadırlar.

Devlet haber ajansı “Apsnypress” ise Abhazca, Rusca ve İngilizce olarak haber servis etmektedir. Ülkede gazeteler haftalık ve aylık olarak çıkmaktadır. Bunun sebebi ülke gündeminin çok sık değişmemesi ve yoğun olmayışıdır. Abhazya’da toplam 7 gazete bulunmaktadır. Bunlardan ikisi; “Apsny” ve “Respublika Abhazya” devlet gazeteleridir. Apsny Abhazca ve Rusca olmak üzere iki farklı biçimde basılmaktadır. Diğer gazeteler ise; Nuzhnaya Gazeta, Eho Abhazii, Akua-Suhum, İkirsyant Abhazya’dır. Tüm gazeteler hem Abhazca hem de Rusca yayınlar yapmaktadır. En büyük tiraj 1000 ile “Apsny” gazetesine aittir.

3.2. Abhazya’nın politik statüsü, kültürel ve demografik yapı

Abhazya Cumhuriyeti; uluslararası birçok kabule göre de facto fakat Rusya, Nikaragua, Venezuela, Nauru, Vanuatu ve Tuvalu tarafından tanındığı için kısmen de jure olan bir Kafkasya cumhuriyetidir. Bugünkü sınırları Sovyetler Birliği yıllarında çizilen Abhazya, 8600 kilometre karelik bir ülkedir. Doğuda İngur, batıda Psou nehirleri, kuzeyde Kafkas Dağları,

güneyde ise Karadeniz Abhazya'nın sınırlarını oluşturmaktadır. Abhazca "Apsnı Ahuntkarra" olarak adlandırılmaktadır.

1994 yılında Abhazya Yüksek Sovyeti tarafından kabul edilen Anayasa'nın 1. maddesine göre: "Abhazya Devleti (Apsnı), tarihsel sahibi olan Abhaz halkının haklarını korumaya kararlı, egemen ve demokratik bir hukuk devletidir." Gagra, Gudauta, Suhum, Gulrıps, Oçamçira, Tkuarçal, Gal olmak üzere 7 vilayetten oluşmaktadır. Bu bölgeler tarihsel olarak Sadz, Bzıp, Guma, Dal-Tzabal, Abjuwa ve Samırzakan olarak adlandırılır.

Sert ve soğuk bir iklime, dağlık bir coğrafyaya sahip olan Kafkasya'ya göre çok daha ılıman bir iklime sahiptir. Bu sebeple "bolluk ülkesi" olarak adlandırılmış, Moskova ve Güney Kafkasya arasında bir iletişim ekseni olmuştur. Uzun sahilleri nedeniyle turizm, bunun yanı sıra tarım ve madencilik konusunda oldukça verimli bir bölgedir. Sovyetler Birliği dönemi boyunca Abhazya en zengin bölgelerden biri olmuştur. (ORSAM, 2009: 14-15)

3.2.1. Abhazya Cumhuriyeti ve tanınma mücadelesi

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Abhazya ve Gürcistan arasında yaşanan savaş her iki taraf için yıkıma neden olmuş; Abhazya bu

savaşın sonunda kazandığı zaferin ardından bağımsızlığını ilan etmiştir. Ancak bu durum Abhazlar'ın beklentileri dışında birçok politik ve insani sorunla birlikte gelmiştir. Tanınmamanın getirdiği problemlere ambargo eklenmiş, Abhazyalı'lar zor ve sıkıntılı bir süreç geçirmiştir.

3.2.1.1. 1992-1993 Abhazya-Gürcistan Savaşı

Sovyetler Birliği ve Abhazya SSC

20. yüzyılın hemen başlarında Rusya topraklarında başlayan devrimci hareket, dalga dalga genişleyerek Abhazya'ya ulaşmış, 1917 yılından itibaren ülkenin kaderini belirlemek için politik bir mücadele vermeye başlanmıştır. 1917 yılında Rusya'da Ekim Devrimi'nin gerçekleşmesinin ardından Kafkasya'da başlayan mücadele sırasında, Gürcistan Demokratik Devleti kurulmuştur. Bu devlet Abhazya'yı işgale yeltenmiş fakat 8 Kasım 1917 yılında kurulmuş olan "Abhaz Halk Sovyeti" buna karşı çıkmıştır. 4 Mart 1921 tarihinde Abhaz Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kurulmuş, 21 Mart 1921 tarihinde kurulan Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ise Abhazya SSC'yi tanıdığını açıklamıştır. Şubat 1922 yılında Stalin'in de katkısıyla Gürcistan SSC ile özel bir ortaklık anlaşması imzalanmıştır. 1931 yılında ise bu anlaşma bozulmuş, Abhazya SSC'nin statüsü "otonom cumhuriyet" olarak değiştirilerek GSSC içerisine dahil edilmiştir. (Shamba ve Neproshin, 2008: 182-190)

1937-1953 yılları arasında Gürcistan SSC Abhazya'ya yönelik baskıcı bir tutum sergilemiştir. 1941 yılına kadar Abhaz toplumunun önde gelen kişileri, aydınlar, sanatçılar, bilim adamları ve politikacılar teker teker ortadan kaldırılmış, yok edilmiştir. Abhaz okulları kapatılmış, Gürcüce eğitim zorunlu hale getirilmiştir. Abhazya radyo yayınları durdurulmuştur. Gürcüleştirme faaliyetleri devam etmiştir. (Abhazou, 2014:11) Abhazya'yı Gürcüleştirme idari sistemin başlıca işlevlerinden biri olmuş, Abhazya'ya doğudan gelen göçmenlerin tedariki meselesi ilk sırayı almıştır. (Voronov ve Florenski, 1993: 47)

Abhaz aydınlar G. Dzizarya, K. Şakrıl, B. Şinkuba Moskova'ya mektup yazmış fakat cevap alamamış; özellikle Stalin'in ölümünden sonra Abhazya halkı 1957, 1967, 1978, 1989 tarihlerinde, her on yılda bir ayaklanmıştır. 1978 yılındaki toplumsal hareket ise son derece geniş çaplı olmuştur. Buna, 1977'de 130 Abhaz aydınının Komünist Parti Merkez Komitesi'ne yazdığı mektup nedeniyle Moskova'dan gelen yetkililerin Gürcistan Komünist Partisi yetkililerinin etkisiyle mektup yazan aydınların birçoğunu görevden alması neden olmuştur. Abhazya'da köylerden başlayan ve dalga dalga yayılan bir tepki meydana gelmiştir. Kısa bir süre içerisinde toplumun tamamı ayaklanmıştır. (Abhazou, 2014: 11-12)

17 Haziran 1988 yılında Moskova'da toplanan Komünist Parti 19. Konferansı'na Abhazya'dan 60 ileri gelen ismin imzaladığı mektup

iletilmiş, bu mektup tarihe “Abhaz Mektubu” olarak geçmiştir. Aynı yıl Aliksa Gogua başkanlığında Abhaz Ulusal Forumu “Aydıllara” kurulmuştur. 18 Mart 1989 tarihinde Gudauta’nın Lıhni köyündeki tarihi meydana 30.000 kişinin bir araya geldiği bir halk toplantısı düzenlenmiş, bu toplantıdan çıkan sonuç 1931 öncesi statüye dönme isteği olmuştur. Çağrı metni tüm Abhaz yöneticiler tarafından imzalanmıştır. Fakat bu yöneticiler de görevlerinden uzaklaştırılmıştır. Bu olay kayıtlara “Lıhni Toplantısı” olarak geçmiştir.

Gerilimi en üst düzeye tırmandıran eylem ise, Abhazyaya Devlet Üniversitesi’nde okuyan Gürcü öğrencilerin, üniversitedeki Gürcüce bölümün Tiflis Üniversitesi’ne bağlanmasını isteyerek açlık grevi başlatmaları olmuştur. 14 Ağustos’ta Gürcü Üniversitesi’ne ait bölümün Abhazyaya’da açıldığının açıklanması üzerine Abhazyalılar Suhum’daki Lenin Meydanı’nda toplanmıştır. Gürcüler herşeye rağmen 16 Temmuz’da Suhum’daki Gürcü okulunda üniversiteye giriş sınavı yapılacağını, 15 Temmuz günü meydana toplanan Abhazlar ise buna asla izin vermeyeceklerini açıklamıştır. (Abhazou, 2014: 13)

Savaşa doğru

Sınav günü saat 05.00 civarında toplanan gruplar arasında şiddetli bir kavga başlamıştır ve sınava gelenler dağılmak zorunda kalmıştır. Ancak çatışmalar gün boyunca devam etmiştir. 5 Abhaz, 9 Gürcü hayatını kaybetmiştir. Çatışma için Gürcistan’dan getirilen kişiler ile Oçamçira’nın

Aldzga Nehri kıyısında toplanan Abhazlar karşı karşıya gelmiş, Rus askerinin araya girmesi ile olası bir çatışma engellenmiştir.

SSCB Anayasasına göre cumhuriyetlerden herhangi biri SSCB'den ayrılma hakkında nasıl sahipse, otonom cumhuriyetler de aynı hakka sahiptir. Bu bilgi ışığında, 1991 yılında Abhazya Yüksek Sovyeti seçimleri yapılmıştır. Aynı dönemde Gürcistan hükümetinin başında Zvaïd Gamsahurdiya bulunmaktadır. Seçimlerin sonucunda Abhazya Yüksek Sovyeti başkanlığına Vladislav Ardzınba getirilmiştir.

Gamsahurdiya'nın iktidarda bulunduğu dönemde yapılan anayasal değişikliklerle Gürcistan ile Abhazya arasındaki hukuksal ilişkiler tamamen ortadan kaldırılmıştır. Böylece Aralık 1921'de iki ülkenin imzalamış olduğu "özel birlik anlaşması" da geçerliliğini yitirmiştir. Bu yüzden Abhaz Yüksek Sovyeti tarafından, 1990 yılında cumhuriyetin egemenliği ile ilgili bir deklarasyonu kabul edilmiştir.

23 Temmuz 1992 yılında ise 1978 Anayasası lağvedilerek Abhazya'nın bağımsız bir devlet statüsüne sahip bulunduğu 1925 Anayasası'na geri dönmüştür. (Abhazou, 2014: 13-15)

Savaş günleri

14 Ağustos 1992 günü Gürcistan Devlet Konseyi'ne ait 2 bin kişilik bir kuvvet İngur Nehri'ni geçerek Abhazya'yı işgal hareketini başlatmıştır. Aynı zamanda denizden de Gagra Bölgesi'ne çıkarma yapılmış ve Abhazya'nın Batı bölgesi de tamamen işgal altına alınarak dış dünya ile bağlantısı tamamen kesilmiştir. (Abhazou, 2014: 33)

24 Ocak 1993 tarihinde Hollanda, Haag'da; Temsil Edilmeyen Halklar Örgütü III. Genel Kurulu'nun Abhazya'daki durum hakkında aldığı kararda Gürcistan'ın Abhazya'ya girmesi şu şekilde ifade edilmiştir: “Gürcistan birliklerinin Abhazya Cumhuriyeti topraklarına girmesi siviller arasında kurbanlara, on binlerce kişinin mülteci konumuna düşmesine, Abhaz halkının manevi ve maddi kültürünün yok edilmesine yol açmıştır. Gürcistan birlikleri tarafından sivil halka saldırı olayları, insanların ulusal, dinsel ve politik görüşlerine göre kovuşturulması kitlesel bir nitelik almıştır. Gürcistan yönetimi anlaşmalarda yasaklanan silahları (iğneli mermiler) da kullanmıştır.” (Voronov ve Florenski, 1993: 66)

Bir savaş beklentisi içerisinde olmayan Abhazyalılar, örgütlenmiş ve Sohum'da, “Atsha Qapş” olarak adlandırılan kırmızı köprüde Gürcü kuvvetlerini geri püskürtmeyi başarmıştır. Daha sonra Gürcüler ile bir anlaşmaya varılmıştır. Bu anlaşmaya göre her iki taraf da şehirden çekilecek ve sivil halka şehri bırakacaktır. Ancak bu anlaşmayı Abhaz birlikleri yerine getirirken, geri çekilmeyen Gürcü kuvvetleri şehri ele geçirmiştir. Yönetim

de bu nedenle Gudauta'ya taşınmıştır. Yüksek Sovyet Başkanı Vladislav Ardzinba televizyonda bir konuşma gerçekleştirmiş, tüm vatandaşlara seferberlik çağrısı yapmıştır. Bu çağrı sonrası 500'er kişilik 5 tabur oluşturulmuştur. Kimi taburlarda kadınlar da yer almıştır.

Başkan Yeltsin, Şevernadze ve Abhazya'nın lideri Ardzinba tarafından 3 Eylül'de Moskova'da bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre 5 Eylül'den itibaren ateşkes sağlanacaktır. Fakat her iki taraf da çatışmayı sonlandırmamış ve bunun ardından Vladislav Ardzinba 3 Eylül Anlaşması'nın kayıtlarını da belge göstererek imzayı atmak zorunda bırakıldığını, bu anlaşmanın Gürcistan lehine bir anlaşma olduğunu söylemiştir. Ayrıca Gürcistan'ı anlaşmayı bozmakla suçlamış, Gürcistan askerlerinin hala halka saldırdığını ve yağma hareketlerine giriştiklerini belirtmiştir. (Voronov ve Florenski, 1993: 53-57)

Ölü ve yaralıların en fazla sivil halktan olduğu ve Gürcistan tarafının Cenevre Konferansı'nda yasaklanan "iğneli bombaların" kullandığı ortaya çıkmıştır. Her iki taraf da yakıp yıkma eyleminde bulunmuştur fakat BM Delegasyonu tarafından, Gürcü askerlerinin tecavüz, yağma, Sohum ve Gagra'daki Abhaz kültür merkezlerini ve evlerinin kundaklanması gibi eylemlere giriştiklerine dair kanıtlar toplanmıştır. Gürcistan ordusu disiplinsizdir ve heyetin kurbanlar ve tanıklarla yaptığı görüşmelerde, sivil halka kötü davranışlarda bulunma, hamile kadınları ve çocukları dayaktan

geçirme gibi olayların Gürcü askerleri tarafından yapıldığı söylenmiştir. Bunu Abhazlar'ın tutsak aldığı bir Gürcü komutanı da doğrulamıştır. Buna karşın Gürcistan iktidar temsilcilerinin söylemlerinde ve Gürcü basınında yer alan Gagra'daki Gürcü soykırımına ilişkin kanıt bulunamamıştır. Yerli halk, Gürcüler ve Ruslar da dahil olmak üzere bu tür söylentilerin yalnızca propaganda amaçlı çıkarıldığını doğrulamıştır. Gagra bölgesinde Abhazlarca da yakılmış çok sayıda ev görülmüş fakat bunların Abhaz yönetiminin resmi bir politikası olmadığı değerlendirilmiştir. (Voronov ve Florenski, 1993: 65)

Savaş Sonrası Abhazya

Gürcü birliklerinin Abhazya'yı işgal girişimi ile 14 Ağustos 1992 yılında başlayan savaş 30 Eylül 1993 tarihinde Abhazya'nın zaferi ile sonuçlanmıştır. Savaşta Abhaz askerleriyle beraber Kuzey Kafkasyalılar, Türkler, Ruslar, Ermeniler hatta Abhazyalı Gürcüler de Gürcistan'a karşı savaşmıştır. Savaş 413 gün sürmüştür. Bu süre içerisinde 2 bin asker yaşamını yitirmiş, sayı sivillerle beraber 3 bin 800'ü bulmuştur. Ölenlerin yüzde 75 'ini Abhaz etnik kökeninden insanlar oluşturmaktadır. Abhazya ve Gürcistan arasında imzalanan ateşkes anlaşması uyarınca Rusya, Abhazya'da 3 bin barış gücü askeri bulundurma hakkına sahip olmuştur. Bu askerler bugün de Abhazya-Gürcistan sınırı başta olmak üzere ülkede görev almaktadır.

Kuşatma altındaki Oçamçira ve Tkvarçal Bölgeleri'ndeki köyler savaş boyunca uçaklarla sürekli bombalanmıştır. Çok sayıda köy ağır

tahribat görmüştür. Gürcü askerler tarafından kentlerdeki anıtlar parçalanmış, Üniversite'nin, Abhaz Televizyonu'nun çeşitli arşivleri yok edilmiştir. Fizik enstitüsü, Dirmit Gulya ve Nestor Lakoba müze evleri, Alaşara Dergisi, devlet basımevi, Abhaz Araştırmaları Enstitüsü ateşe verilmiştir. Devlet arşivi, yazarlar birliği, ressamlar birliği binaları, çocuk yuvaları, Abhaz okulları, ünlü Abhazya sineması, tarihi Ritsa Oteli, Abhaz ismi taşıyan ya da Abhazlar'a ait olan restoranlar, mağazalar ve ticarethaneler de yakılmıştır.

Birçok yazar, sanatçı ve bilimadamı kendilerinden bir daha haber alınamayacak şekilde ortadan kaybolmuştur. Devlet mezarlığında bulunan mezarlar tahrip edilmiştir. Savaş, Abhaz ekonomisinde iki trilyon ruble civarında tahribata yol açmıştır. (Abhazou, 2014: 51-52)

3.2.1.2. 2008 Rus-Gürcü Krizi öncesi ve sonrası Abhazya

8 Ekim 1993'te, savaş mağlubu Gürcistan Devlet Başkanı Şevernadze; Sovyetlerin dağılmasıyla birlikte kurulan BDT'ye üyelikle ilgili çekincesini açıklamıştır. Şubat 1994'te ise Rusya Federasyonu ile Gürcistan arasında karşılıklı dostluk ve işbirliği anlaşması imzalanmıştır. Gürcistan Rus ordusuna 1994'te Çeçenistan'a girerken de yardım etmiştir. Bu durum Rusya ve Gürcistan'ın yakınlaşmasına sebep olmuştur. 19 Ocak 1996'da BDT Başkanları Konseyi tarafından "Abhazya-Gürcistan Çatışması Çözüm Önlemleri" kararının uygulanması ise Abhazya'ya yönelik ekonomik

yaptırımlar içermektedir ve ülkeyi politik bir yalnızlığa itmiştir. 31 Ocak'ta Gürcü devlet başkanlığı tarafından alınan karar ise Abhazya limanlarını uluslararası geçişe kapatarak yaşanan ambargoyu ileri boyuta taşımıştır. (ORSAM, 2009: 14-15)

Ana gelir kaynaklarından biri turizm olan Abhazya, dış dünyadan izole edilmesi sonucu büyük darbe almış; savaş öncesi endüstriyel üretim seviyesinin sadece %5'ini gerçekleştirebilir hale gelmiş ve sanayi sektöründe istihdam edilen kişi sayısı 10 kat azalmıştır. 19 Eylül 2003'te BDT Başkanları 1996'daki karara istinaden "Gürcü hükümetinin rızası olmadan Abhaz tarafı ile ekonomik ilişkilere veya resmi görüşmelere girmeyeceklerini ifade eden bir bildiriye kabul etmiştir. Havaalanı dış uçuşlara kapatılan, tren yolu sadece ülke sınırları içerisinde işleyen, gemilerine izin verilmeyen Abhazyalılar oldukça zor günler geçirmiştir.

Abhaz vatandaşlarının sınır ötesi hareketi önemli ölçüde kısıtlanmıştır. Abhaz-Rus sınırı için özel düzenlemeler getirilmiş ve savaş sonrası sınır ötesinde yaptıkları küçük çaplı ticaretle geçinebilen insanlar ana gelir kaynaklarını da kaybetmiştir. 16-65 yaş arası askerlik yaşındaki erkeklerin sınırdan Rusya Federasyonu'na geçmeleri 2000 yılına kadar tamamen yasaktır. Bu durum ülkede kadınların ticaret ve iş hayatında daha aktif olmasına neden olmuştur. Abhaz kadınları Psou sınırından mal taşımaya, iş yerleri açmaya başlamıştır. Abhazya İşkadınları Birliği

ambargonun bu en zor dönemlerinde kurulmuştur. Rus-Gürcü deniz ve kara ambargosu Abhazlar için ekonomik ve sosyal çöküş nedeni olmuştur.

Rusya Federasyonu 2000 yılından itibaren Abhazya'ya yönelik izolasyon politikasını yavaş yavaş kaldırmaya başlamıştır. BDT vatandaşlarının Abhazya'ya girişine izin verilmiştir. 2006 da ise BDT vatandaşı olmayan ülke vatandaşlarının çift girişli Rusya vizesi sahibi olması koşuluyla izin verilmiştir. 2006 yılına kadar Türkiye'den Abhazya'ya gitmek isteyen Türk vatandaşı Abhazlar kaçak yollar, rüşvet gibi çözümlerle Abhazya'ya giriş yapabilmıştır.

Abhazlar'ın Pasaport Sorunu

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından uzun süre Sadece Rusya Federasyonu'nda geçerli olan Sovyet pasaportlarını kullanan Abhazlar, Gürcistan pasaportuna başvurmayı bir seçenek olarak görmemiştir. Bu durum Abhazlar'ın dış dünyada sadece Ruslar ile iletişim kurabilmesine neden olmuştur. BM'nin sağlayacağı uluslararası seyahat belgesi için ise Gürcistan'ın onayı gerekiyor şartı nedeniyle bu sorun çözülememiştir. 2000 yılında Rusya Federasyonu'nun politik sebeplerle Abhazlar'a Rus vatandaşlığı vermesi Abhazyalılar için tek seçenek olmuştur. 2002 yılı Haziran ayına kadar toplam 200.000 Abhazyalı Rus vatandaşı olmuş, Abhaz nüfüsünün yüzde 70'i Rus vatandaşlığı almıştır.

6 Mart 2008’de Rus Dışışleri Bakanlığı’nın Abhazya üzerine yaptırđmlar uygulayan 1996 BDT anlaşmasından “değişen durumlar” nedeniyle çekilmesi ile Abhaz-Rus yakınlaşması başlamış ve Rus-Gürcü sorunu gün yüzüne çıkmıştır.

Güney Osetya’ya Gürcü Saldırısı

1922 yılında Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti’ne bağlanan Güney Osetya, Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından Kuzey Osetya ile birleşmek istemiş, 1989 sonlarından itibaren Gürcistan ile var olan gerginlik daha da artmıştır. 1991 yılında Gürcüler Güney Osetya’ya girmiş ve çatışmalar başlamıştır. 14 Temmuz 1992 tarihinde Ruslar, Osetlar ve Gürcüler’den oluşan barış gücü askerleri ateşkesi sağlamıştır. Güney Osetya’da bir referandum düzenlenmiş ve nüfus yüzde 98’i 2006 yılındaki referandumda ise yüzde 90’ı bağımsızlık istemiştir.

8 Ağustos 2008’de Gürcüler bağımsızlığını ilan eden Güney Osetya’ya operasyon düzenlemiş, bu saldırı bölgede ağır bir hasara ve sivil ölümlerine neden olmuştur. Bunun ardından Rusya Federasyonu 150 kadar tank ve zırhlı araçla Güney Osetya’ya girerek Gürcü Birlikleri ile çatışmaya başlamıştır. Abhaz hava ve kara güçleri savaşa dahil olarak Kodor Vadisi’ni bombalamıştır. Gürcistan Abhazya sınırında bulunan Zigdudi Bölgesi’ni boşaltmıştır. Abhazya Yukarı Kodor Vadisi’ni ele geçirmiştir.

Bu savaşın sonunda 26 Ağustos 2008 tarihinde Rusya Federasyonu Abhazya ve Güney Osetya'yı tanıdığını açıklamıştır. 2008 Rus-Gürcü Savaşı'nın Abhazya'da siyasal etkilerinden çok Abhaz Halkı üzerindeki sosyal etkileri fazla olmuştur. Halk bu tanınma ile kendini güvende hissetmeye başlamış, ambargonun yarattığı yıkımı atmak ve ülkeyi canlandırmak için güç bulmuştur. Abhazyalı Anneler Birliği geleneksel sebeplerle yas tuttuklarını belli eden, Abhaz kadınlarının tüm günlük yaşamlarında kullandıkları siyah kıyafetleri artık giymek zorunda olmadıklarını söylemiştir ve Abhazya "renklerle" yeniden tanışmıştır. Rusya'yı Nikaragua, Venezuela, Nauru, Vanuatu ve Tuvalu izlemiştir.

3.2.2. Gal Bölgesi ve pasaport problemi

Gürcü ve Megrel nüfusun yoğun olarak yaşadığı, Abhazya'nın Gürcistan sınırında bulunan bölgesi Gal; 27 Ağustos 2011 tarihinde devlet başkanı seçilen Aleksandr Ankvab döneminde üzerinde büyük tartışmaların döndüğü bir şehir haline gelmiştir.

1989 Sovyetler Birliği nüfus sayımında Abhazya'da bulunan Gürcü nüfusu 239.872 olarak görülürken, Gürcistan Mülteci ve Yerleşim Bakanlığı'nın 2005 yılında yaptığı açıklamaya göre savaş nedeniyle

Abhazya'dan ayrılmak zorunda kalarak mülteci konumuna düşen Gürcü sayısı ise 209,013'tür. Bu sayıya Gal Bölgesi'ne geri dönüş yapan 45.000 civarındaki Gürcü de dahildir. Abhaz tarafı ise bu rakamı yalanlamakta ve sayınının 160.000'den fazla olamayacağını söylemektedir. (International Crisis Group, 2007:19)

7 Eylül 2010 tarihinde Gürcü mültecilere yönelik BM'nin aldığı karara Abhazya Dışişleri karşı çıkmış; Dışişleri Bakanı Viyaçeslav Çirikba bir basın açıklaması yayınlamıştır. Açıklamada mültecilerin ve yerlerinden edilmiş kişilerin sorunlarının akılcı bir yolla çözümü ve dengeli bir kararla iç politik konuların dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır. Savaş suçlusuz olan mültecilerin geri dönüşünün imkansız olduğunun da altı çizilmiştir. (Abhazyam İnternet Sitesi, [web]: 2014) Tiflis yönetimi Abhazya'dan savaş nedeniyle kaçan mültecilerin çok büyük bir kısmının haklarını ihlal etmektedir. (Hürriyet, [web]: 2014)

Aleksandr Ankvab devlet başkanlığına seçilmesinin ardından Gal'de yaşayan ve geri dönenlerin sorunlarını çözmek adına Gürcüler'e Abhaz Vatandaşlığı verilmiştir. Fakat bu durum ülke içerisinde, muhalefetin de tepkisi ile karşılanmıştır; çok sayıda Abhazyalı bu durumu yanlış bulmuştur. Hükümet Gal'de yaşayan halkın toplumun geri kalanına entegre edilmesi gerektiği; aksi halde ilerleyen dönemlerde sorunlar yaşanacağını bildirmiştir. Fakat daha önce konu ile ilgili dışişleri bakanlığının yapmış

olduğu açıklamada da yer aldığı gibi (Abhazyam İnternet Sitesi, [web]: 2014), Gal'de yaşayan Gürcüler arasında da savaş suçluları bulunmaktadır ve Abhaz pasaportları verilirken bu kişiler denetlenmemiş, pasaport dağıtımı aykırı bir biçimde gerçekleştirilmiştir.

Abhazya Cumhuriyeti Anayasasına göre Rusya Federasyonu ve Abhaz Diasporasının bulunduğu ülkeler dışında herhangi bir ülke vatandaşlığına sahip kişiler Abhaz Vatandaşı olamamaktadır. Eğer Abhaz Vatandaşlığı almak isterlerse diğer ülke vatandaşlığından çıkmaları gerekmektedir. Bununla beraber, Gal'de Abhaz pasaportu dağıtılan Gürcüler'in tamamına yakını aynı zamanda Gürcistan vatandaşıdır ve Gürcü vatandaşlıklarından vazgeçmemişlerdir. (Jineps, [web]: 2013)

Bu durum ve beraberinde ortaya çıkan Abhaz vatandaşlığı verilirken usulsüzlük yapıldığı iddiaları muhalefet kanadını güçlendirmiş, muhalif lider Hadjimba'nın sert çıkışlarına sebep olmuştur. 18 Eylül'de konuyu görüşmek için bir araya gelen Abhazya Meclisi'nin aldığı kararlar uyarınca Abhazya Başsavcılığı'ndan doğu bölgelerinde yakın dönemde dağıtılan tüm pasaportları incelemesi, usulsüz olanları iptal etmesi ve eğer usulsüzlük tespit edilirse, sorumluluk sahibi olan kamu görevlileri hakkında soruşturma açılması istenmiştir. Abhazya Meclisi'nin bu kararı uyarınca harekete geçen Başsavcılık, 19 Kasım 2013 günü Abhazya Meclisi'ne konuyla ilgili yürüttüğü soruşturmanın neticelerini içeren bir rapor yollamış; Abhazya

Başsavcı Yardımcısı Damir Kvitsinya tarafından milletvekillerine sunulan rapor uyarınca Abhazya Başsavcılığı Tkarc'al'da 4319, Gal'de 3257 ve Oçamçira'da 1165 pasaport verilme işlemini mercek altına almıştır. 23 Ekim'den 15 Kasım'a kadar yapılan incelemeler neticesinde bu pasaport verme işlemlerinin 435 tanesinin mevcut Abhazya Vatandaşlık Mevzuatına aykırı olduğu tespit edilmiş ve bu pasaportlar iptal edilmiştir. (Jineps, [web]: 2013)

Ankvab'ın devrilmesi ve Abhazya'da yeni dönem

Gal'deki pasaport sorunu ülkedeki gerginliği artırmıştır. 27 Mayıs 2014 tarihinde muhalefet ve halk tarafından düzenlenen mitingde Cumhurbaşkanı Ankvab kürsüye davet edilmiş, Gal sorunu ve miting boyunca sıralanan diğer problemlerle ilgili halka cevap vermesi istenmiştir. Ancak Ankvab bir önceki mitingde halkın sorularını cevaplamak için başkanlık sarayından inmesine rağmen bu kez halkla bir araya gelmemiştir. Bunun üzerine kalabalık başkanlık sarayına yürümüş ve oluşturdukları bir temsilci heyetinin Ankvab'la görüşmesi taleplerini dile getirmiştir. (İnterfaks, [web]: 27 Mayıs 2014)

Ankvab'ın temsil heyetini kabulünün ardından olaylar büyümüş ve dışarıda bekleyenler başkanlık sarayına girmeye çalışmıştır. Devlet Başkanı Ankvab başkanlık sarayından kaçarak evinin bulunduğu Gudauta Bölgesi'ne gitmiştir. Ardından gelen süreçte halk, Hükümet ve Bakanlar Kurulu'nun istifasını istemiş; parlamento oy çoğunluğu ile toplanarak Valery Bganba'yı

geçici devlet başkanı ilan etmiştir ve 24 Ağustos tarihini erken seçim tarihi ilan etmiştir. (İnterfaks, [web]: 31 Mayıs 2014) Ülkede yeni bir politik süreç için bekleyiş devam etmektedir.

3.2.3. Demografik yapı

Abhazya Devlet İstatistik Kurumu tarafından, 2011 Şubat Ayında yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre Abhazya'nın nüfusu 240.705 kişidir. Bunlardan yüzde 50,3'ü şehirlerde, yüzde 47.7'si ise kırsal alanda yaşamaktadır. Erkek nüfusun genel nüfusa oranı yüzde 46.4, kadın nüfusun oranı ise yüzde 53.6'dır.

Abhazya'da Abhaz, Ermeni, Gürcü, Rus, Türk, Adige, Kabardey, Çeçen, İnguş, Megrel, Tatar, Özbek, Ukraynalı, Estonyalı, Yunan, Laz, Rus Kazağı, Svan, Çingene başta olmak üzere çok sayıda farklı etnik gruptan insan yaşamaktadır. Yine 2011 sayımlarına göre Abhazya'da yaşayan etnik gruplar şu şekilde sıralanabilir:

Abhaz 122.069 (%50.71), Gürcü 43.166 (%17.93), Ermeni 41.864 (%17.39), Rus 22.077 (%9.17), Megrel 3.201 (%1.33). Nüfusun geri kalan yüzde 3.5'lük küçük bir kısmını ise diğer etnik gruplar oluşturmaktadır

7 ayrı idari bölgeye göre nüfusun dağılımı ise şu şekildedir: Sohum bölgesi: 76.523 (64.478 şehir, 12.045 kırsal), Gagra Bölgesi: 39.342 kişi (24.194 şehir, 15,148 kırsal), Gudauta Bölgesi: 37.143 kişi (9447 şehir, 27.696 kırsal), Gulripş Bölgesi: 18.146 kişi (Bu bölge tamamıyla kırsaldan oluşmaktadır), Oçamçira Bölgesi: 25.235 kişi (4.927 şehir, 20.308 kırsal), Tkvarçal Bölgesi: 16.000 kişi (4.821 şehir, 11.179 kırsal), Gal Bölgesi: 30.437 kişi (7.583 şehir, 22.854 kırsal). ()

3.2.4. Abhazların kültürel yapısı

Abhazlar ataerkil bir toplumdur. Soy babadan geçmektedir ve her Abhaz kökleri yüzyıllar öncesine uzanan bir soya (sülaleye) mensuptur. Sayıları binlere ulaşsa da aynı soyadını taşıyan, aynı soya sahip kişiler birbirleri ile akraba sayılmakta, evlilik durumu kesinlikle söz konusu olamamaktadır. Bu evlilik yasağına anne, büyükanne tarafından akrabalar da dahildir. Komşuluk ve akrabalık dayanışması, konukseverlik, kan davası, yaşlılara saygı gibi davranışlar büyük önem sahibidir. Bu komşuluk ve akrabalık bağı devlet yapılanması içerisinde olan Abhazya için kimi zaman olumsuz etkiler gösterebilmektedir. Kan davası da yine günümüzde çok yaygın olarak görülmesi de olumsuz bir etkiye sahiptir. Fakat sorunlar

genellikle kan davası boyutuna ulaşmadan bir yemek sofrasında çözülmektedir.

Abhaz etno-psikolojik yapısı büyük ölçüde bireyin toplumla, doğayla ilişkisini düzenleyen “Apsuvara” adı verilen normlara göre şekillenmiştir. Abhaz Alamisası olarak adlandırılan Abhaz Kamu vicdanının bir parçası olan görgü kuralları toplumu şekillendirmektedir. Bu durum selam verme biçimlerinde dahi kendisini göstermektedir. Örneğin selamı önce verme yükümlülüğü erkekten kadına, büyükten küçüğe, at üstünde ya da araçta olandan yayaya doğrudur. At Abhaz şehir yaşamında kullanılmasa da kırsal alanda ata binme ve bunu günlük hayatın bir parçası haline getirme durumu yaygındır.

Bir ortama giren kişinin yaşına ya da sosyal statüsüne bakılmaksızın ayağa kalkma, kapıdan geçerken yaşlıya yol verme, yolda yaşlı kişinin yolunu kesmeyecek biçimde yürüme, misafire adledilen önem, misafirden yemek ya da ağırlama öncesi var olabilecek aksaklıklardan dolayı peşinen özür dileme gibi davranışlar toplumsal yaşamın gereği olarak görülür ve aksi davranışlar kabalık ve bazı durumlarda karşınızdakini aşağılama, hakaret olarak görülür.

Abhazlarda din

2003 yılında gerekleŖen nüfus sayımına göre ülkede; yüzde 60 Ortodoks Hristiyan, yüzde 16 Müslüman, yüzde 3 Geleneksel Abhaz Dini'ne inanan, yüzde 5 Pagan, yüzde 8 Ateist, yüzde 2 diğer inanıŖlar ve yüzde 6 inanç konusunda fikir beyan etmeyenler bulunmaktadır. Abhazlarda dinsel fanatizme rastlanmamaktadır. Yapılan evliliklerin çoğu her iki bireyin de dini dikkate alınmadan ya da bilinmeden yapılmakta, toplumda dine göre bir ayırım bulunmamaktadır. Dini ritüellere katılım yoğun değildir. Hristiyanlık, Müslümanlık ve Paganizmin kutsal günleri ortak kutlanır. Geleneksel Abhaz İnanıŖı'na ait günler ise tüm Abhazlar tarafından kutlanır. Hristiyan, Müslüman ya da baŖka dine mensup bireyler de Geleneksel Abhaz Dini'nin kimi inanıŖlarını benimsemiŖtir.

Geleneksel Abhaz Dini birçok din bilimciye göre Paganizmden farklı bir inanıŖtır. Bu inanıŖa sahip Abhazlar da kendilerini pagan olarak görmez ve böyle görülmesine karŖı çıkmaktadır. Anua adını verdikleri tek bir tanrıya inandıklarını söylemektedirler. Din bilimciler, insanlığın tek tanrılı inançları arasında antikiteden gelen ve hala yaŖamakta olan bu anlamda baŖka bir benzeri olmayan din olduğunu söylemektedirler. (İnal-
ipa, 2010: 19-55)

4. BULGULAR

4.1. Abhazyalı gazetecilerin meslek tanımı

Araştırma sonucunda Abhazyalı gazeteciler için gazetecilik tanımının genel anlamıyla Batı medyasının oluşturmuş olduğu gazetecilik tanımından ve gazetecilik pratiklerinden tamamen farklı olduğu ortaya çıkmıştır. Görüşmeciler arasında Vahtang Abhazou (Gazete Genel Yayın Yönetmeni) ve Ruslan Haşig (Televizyon Genel Yayın Yönetmeni) gibi genel bir gazetecilik tanımında bulunanlar da vardır:

“Benim bakış açım söyle: içinde bulunduğumuz 21. Yüzyılda özellikle bu çağa göre değerlendirecek olursak büyük küçük farketmez, herhangi bir devlette yönetimin iç ve dış politikasını, içeride ve dışarıda yaptıklarını halka görüten, bu konuda halkı bilgilendiren en önemli organlardan biridir gazetecilik faaliyeti. Hayatın bütün alanlarını kapsıyor gazetecilik.” (Vahdang Abhazou, Genel Yayın Yönetmeni)

“Kısaca anlatırsak gazetecilik bir meslektir. Açıklamak gerekirse tabii ki bunun bu mesleğin başka tarafları da var. Çok önemli bir meslektir. Çünkü gazeteciler önce kendileri öğrenip dünyaya bilgi veriyorlar. Gazetecilik bilgiyi edinip diğer insanlara aktarmaktır. Branşlara göre internet, radyo televizyon üzerinden değişik yollarla insanlara bilgi aktarmaktadır. Gazetecilik diğer

meslekler gibi değil. 9'da iŖe gelip 5'te ıkabileceğiniz bir iŖ değil. Gazetecilik sürekli gece gündüz bir hayat.” (Ruslan HaŖig, Televizyon Genel Yayın Yönetmeni)

Ancak genel gazetecilik tanımının ardından gelen sorulara verilen cevaplarda, grŖmecilerin aslında kendi ülkeleri ve kültürlerine özgü bir gazetecilik anlayıŖı grlmŖtir. Kültürleri ile birlikte gelen durağan yaŖam tarzı gazetecilik anlayıŖlarını da etkilemiŖtir. Flash haber, son dakika gibi haber kavramlarının olmadığını belirtmiŖlerdir. Ayrıca Abhazyalı gazeteciler yaptıkları her haberin sorumluluğunu taŖıdıklarını ifade ederek “sokakta hesap vermek zorunda kalmak” ifadelerini kullanmıŖlardır:

“Ŗimdi dıŖarıda (Abhazya dıŖındaki ülkeler) gazeteler sansasyon haber yayınlar, flash haber yayınlar. Bazen bu doğru da olmayabilir. Tirajı artırmak için, bence o gazetecilik faaliyeti değildir ama kendi kendini finanse etmenin de bir yoludur. Burada yle bir Ŗey de söz konusu değil yani. Öyle bir Ŗey yaptığınız zaman sokağa çıkıp herkese hesap vermek zorunda kalırsınız. Herkesle yüzyüze bakıyorsunuz.” (Vahdang Abhazou, Gazete Genel Yayın Yönetmeni)

Abhaz kültürünün içerisinde görülen pek çok rituel ile görüşmecilerin gazetecilik tanımları arasında bağ olduğu gözlemlenmektedir. Apsuara adı verilen Abhaz kurallar bütününde bir birey mutsuz veya sorunlu bir haldeyken ona nasılsın diye sorulması ayıp sayılır. Böyle durumlarda sessizce el sıkışılır. Bunun yanında kadınlar ellerini göğsüne götürür. Birini uygun olmayan bir şekilde selamlamak veya selamına karşılık vermek hakarete varacak düzeyde uygunsuz bir davranıştır. (İnal-ipa, 2010: 49) Görüşmeci B, bu kültürel normal gazeteciliği benzeştirerek bir tanım oluşturmuştur:

“Ben şimdi yolda birini görüyorum. Büyük. Nasıl diye ilk o söyleyecek. Ayıp, ben soramam. İyiyim de diyemem. Mesela o gün çok üzgün bir arkadaşımı gördüm. Nasılsın diye sormak çok ayıp, belli ki sıkıntısı var. Sorarsam daha da üzülecek ya da bana iyiyim diyerek yalan söylemek zorunda kalacak. Gazetecilik de işte böyle bir şey. Bir başkasını üzebilecek, sıkıntıya sokabilecek bir şey söylememek. Vicdani sınırlar koymak. Siyasi ya da diğer sınırlar değil. Vicdani sınırlar. Gazetecilik vicdani sınırlar dışına çıkmadan hakikati anlatmaktır.” (Görüşmeci B, Muhabir)

Roin Ağırba ise ‘Görüşmeci B’ ve ‘Abhazou’ gibi gazeteciliği hayatın içerisinde görmektedir. Ağırba, hayatın içerisindeyken, savaşla beraber gazetecilik mesleğiyle tanıştığını ifade etmektedir. Abhazyalı

gazetecilerin çoğu Ağırba gibi farklı sosyal bilimler, sanat ve edebiyat alanlarından gelen bireylerden oluşmaktadır. Kendi ifadeleri ile “Koşullar” onları gazeteciliğe itmiştir:

“(Gazetecilik) Enterasan bir şey. Ben zaten tarihçiyim. Gazeteciliği savaştan, çok önemli bir radyo açtık, Gürcüce programlar yaptık, beni çağırdılar, böylece gazeteciliğin içine girdim. Hiç aklıma gelmiyordu. Savaştan sonra Türkçesini açtık. Vatana Dönüş programı yaptık. Sonra internet ortaya çıktı. Hayatımın bir parçası gibi oldu. Gazetecilik benim için hayatın bir parçası. Hem de büyük bir parçası. Hala daha çıkamıyorum. Atamıyorum.” (Roin Ağırba, Tarihçi-Gazeteci)

Sovyetler Birliği döneminde medya içerisinde yer alan görüşmecilerin ise benzer söylemlerle gazetecilik tanımlarında buldukları belirlenmiştir. Bir gazetenin genel yayın yönetmeni ve birlik başkanı olan Genadi Alamia ile Görüşmeci A'nın söylemlerinin benzerliği buna örnektir:

“Şimdi kısaca söylemek gerekirse benim için gazetecilik, az önce bahsetmiştim ya, çer çöp altında, kirin pasın altında kalıyor diye, işte onun altındaki doğruyu ortaya çıkarmak, doğruyu bulmaktır. Ve yine doğru bir şekilde insanlara sunmaktır. Ama

bugün o hale geldi ki gizli saklı kalmadı. İnsana özel bir şey kalmadı. Herşey ortaya döküldü. Bu gazetecilik değil. Bazı şeylerin gizli kalması lazım. Gazeteciliğin insanı abandone etmemesi lazım.”

(Genadi Alamia, Gazete Genel Yayın Yönetmeni, Birlik Başkanı)

“Bence artık gerçekler önceki gibi değil, günyüzünde değil yani. Gazetecilik artık daha zor. Herşey gün yüzünde gibi görünse de bir halı altında saklı. Gazetecilik işte bu. Gerçeği ve güzeli insalara sunmak. İnsanları farklı yönlere yönlendirmek değil.” (Görüşmeci A, Editör)

Abhazyalı gazeteciler, gazeteciliğin bir sanat dalı olduğunu ve yazarlıkla ilişkilendirilmesi gerektiğini, edebiyat ya da farklı bir sanat alanında başarılı olan kişilerin iyi gazeteciler olabileceği, iyi gazetecilerin ise sanatla iç içe yetiştirilebileceği düşüncesini yansıtmıştır. Görüşmecilerin tamamının gazeteciliğe bakış açılarını özetleyen tanım ise Genadi Alamia'nın (Gazete Genel Yayın Yönetmeni) ağzından dökülmüştür:

“Bugün enformasyon veren bilgi veren yön çok az. Gazetecilik aslında sadece bilgi vermek değildir. Gazeteci aslında bir sanatçıdır. Bir roman hikaye yazan şiir yazan gibi ressam gibi heykeltıraş gibi sanatsal bir ürün ortaya koyan kişidir. Gazetecinin

yazdığı şey zamanla ve mekanla sınırlı olmamalı. Bugün yazdığım şey yıllar sonra okunabilmeli. Gazetecilik sanatı budur. Bugün yazdığınız yarın da okunamıyorsa siz hiçbir şey yazmadınız demektir.”

4.2. Abhazya’da kriminal gazetecilik

Abhaz televizyonlarında ve gazetelerinde kriminal olaylarla ilgili haberlere sıklıkla rastlanılmamaktadır. Bu durum ülkede hırsızlık gibi basit adi suçlar dışında kriminal olayların az yaşanması ile de ilgilidir. Gazeteciler ise bu durumu farklı yönleri ile değerlendirmektedirler:

“Bakın soruyorsunuz neden cinayet haberi yok, neden suç yok? Tiraj da yok, ondan olmasın? Şaka bir kenara; burayı bir Batı gazetesi gibi düşünmeyin. Biz küçük bir toplumuz. Bizim için ölmüş bir insanın fotoğrafını yayınlamak haberini vermek kolay değil.”

(Görüşmeci B, Muhabir)

Ülkede trafik kazalarının oldukça yoğun yaşanmasına rağmen, bu olaylar da haberler arasında yerini alamamaktadır. Genç muhabir, Görüşmeci E, bu konudaki düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Nasıl? Trafik kazası haberi mi? Bunlar tabii ki bilgi olarak verilebilir. Ama bence ölmüş oğlunun fotoğrafını yayınlamak birisinin hiç adil değil. Vicdansızca. Rus gazetelerine televizyonlarına bakıyorum. Hepsini yapıyorlar. Benim içim acıyor. Ayıp.”

4.3. Sovyet gazeteciliğinin etkileri

Görüşmeciler arasında bulunan 4 medya çalışanı Sovyetler Birliği dağılmadan önce de gazetecilik faaliyeti gerçekleştirmiştir. Bu 4 görüşmecinin tamamı meslek etiği konusunda Sovyetler Birliği'nin izlerini taşımaktadır:

“Eskiden komünist dönemde yazdığınız çizdiğiniz herşeyi kontrol eden mekanizmalar vardı. Harfi harfine kontrol ederlerdi. Biz eskiden bunu çok fazla şikayet ediyorduk ama daha iyi gazeteclik örnekleri veriyorduk. Sansürcüleri düşünerek, kılı kırk yarararak çok daha esaslı eserler veriyorduk. Şimdi sansür ortadan kalktı herkes her istediğini yazabilecek hale gelince yazım kalitesi de düştü.”

(Görüşmeci C, Editör)

Gazeteciler Sovyetler Birliği zamanında sansürden, kısıtlamalardan çok fazla rahatsız olduklarını fakat yeni dünya düzeninde var olan medya etiğinin de kendi etik anlayışları ile örtüşmediğini belirtmiştir. Onlara göre gazetecilik faaliyeti, sansür varken, daha zor fakat daha edebi yapılmak zorundadır. Çünkü sansürü aşmak için edebi dili kullanmak, böylece gazetecilik etiği sınırları içerisinde de kalmak gerekmektedir. Oysa günümüz gazetecilik faaliyetinde sansür olmadığı gibi, etik de yoktur. Bir diğer problem ise Sovyet döneminde gazete dergi ve televizyonların ekonomik desteklerinin var olmasıdır. Bu destek Abhazya’da yok olunca, gazetecilik de bir meslek olarak değil, bir gönüllülük olarak görülmeye başlanmıştır. Sovyet dönemi gazetecilerinden şair ve yazar Genadi Alamia bu durumdan rahatsızlığını ifade etmiştir:

“Sınırlama nedeni bugün ekonomik alanda bizi sınırlayan çok fazla şey var. Ekonomik imkanlarımız kısıtlı ne yazık ki. Şimdi ben tabi komünist değilim parti üyesi de değilim, hep problemlili oldum onlarla ama o dönemde şöyle bir özellik vardı: Yazdığınızı götürürdünüz bu işle ilgili birime; bu kitabınızı basarlardı, önce kontrol ederlerdi tabi her ağzınıza geleni yazamazdınız, kitabınızı basarlardı, bütün masrafını kendileri karşılardı, hatta üste bir de sizin emeğinizin karşılığını verirlerdi. Bugün bütün bunları siz yapmak zorundasınız. Kitabı da siz yazacaksınız, basımını da dağıtımını da siz yapacaksınız ve aynı zamanda geçineceksiniz. Evet özgürüz ama sözüm ona özgürlüğün de bir kıymeti yok. Komünist

dönemde de her türlü imkanınız vardı ama özgürlüğünüz kısıtlıydı. Yani bu ikisinin arasını bulmak işte. Bu işin sırrı burada. Eleştiriyoruz ama komünist dönemde halklar arası ayrımcılık yaratıcı, insanı aşağılayan ya da bir insanla ilgili iftira içeren herhangi bir şey yazmanız söz konusu bile olamazdı. Ama bugün maalesef özgürlük alanı içerisinde isteyen istismar edebiliyor. Bugünkü tek sınırlandığımız şey gazete dergi kitap basmak için kendi imkanlarınızı sınırlamak zorundasınız. Sponsor bulmak zorundasınız.” (Genadi Alamia, Gazete Genel Yayın Yönetmeni)

4.4. Abhazya’da gazeteci olmak

Abhazyalı gazeteciler araştırmada verdikleri cevaplarla bölgede gazetecilik yapmanın nasıl bir durum olduğunu anlatmıştır. Sovyetler Birliği dönemi ve Abhazya-Gürcistan Savaşı’nda gazetecilik faaliyeti gerçekleştiren görüşmecilerin sayısı 5’tir ve tamamı, Abhazya’da özellikle ekonomik anlamda sıkıntılar olduğunu dile getirmiştir. Bu sıkıntıların yanı sıra Abhazya Cumhuriyeti sınırları içerisinde gazetecilik yapmanın dünyanın diğer bölgelerinden farklı olduğunu söylemişlerdir. Kendilerini Batılı gazeteciler gibi görmemektedirler:

“Şimdi Abhazya'nın potansiyeli belli sayısı belli. Eskiden şimdi kapitalist sisteme göre konuşacak olursak oradaki kriterler buraya uymuyor. Biz eski ile yeni bir arada götürmeye çalışıyoruz. Biz bir gazete çıkaralım, halk bunu okusun, gazete kendini finanse etsin demek boşa çaba harcamak olur. Öyle bir şey olamaz. Mutlaka belli ekonomik desteklerin olması lazım. O olmadan gazetenin ya da herhangi bir gazetecilik faaliyetinin ayakta durması zor.” (Vahdang Abhazou, Gazete Genel Yayın Yönetmeni)

“Bence Abhazya'da gazetecilik yapmak dışarıdan baktıkları gibi (Batı'nın) kısıtlı kalmak değil. Biz belki bir coğrafyada sıkışıp kaldık ama onlar (Batılı meslektaşları) bir kafanın içinde sıkışmışlar. Yani tek bir mantalite var. Tek tip düşünce var. Biz haklılığımızı anlatmak için başka düşünceleri de görmek zorundayız. Onlar ise hep haklı.” (Görüşmeci C, Editör)

Görüşmecilerden 8'i Abhazya'da politik baskı unsuru var olmadığına, bu açıdan istediklerini söyleme konusunda özgür olduklarını fakat toplumsal ve kültürel baskının daha yoğun olduğunu aktarmıştır. Abhaz kültüründe var olan, sıkı akrabalık, dostluk ve komşuluk bağları nedeniyle ve ekonomik koşullar nedeniyle sınırlandıklarını ifade etmişlerdir. Tarihçi ve gazeteci Roin Ağırba başından geçen bir olayı şu şekliyle aktarmıştır:

“O da var zorluk var. Birkaç zaman önce ben bir şeyler yazdım. İstediler bizim gazeteye yazdım. Orda envalit fonu var valit sakat savaşta olan sakatlar fonu var. O fonu çok kötü kullandığı için yazdım. Başbakana bile geldi o enformasyon tabi o fonun müdürleri çağırdılar onları ezdiler. Tabi o müdür benim akrabam benim sülaleden. Ya diyor bırak diyor senin üzerinden diyor beni burda ezmeye çalışıyorlar. O konuda var. Oluyor bazen. Açıktan onun kritiği yapamazsın diyelim. Ya da dost olursa ya da eski arkadaş olursa biraz şey oluyor. Herkes birbirimizi tanıyoruz. Onun üzerinde biraz zor oluyor.” (Roin Ağırba, Tarihçi-Muhabir)

Görüşmecilerin diğer ikisi ise hem politik baskının hem de toplumsal baskının varlığından söz etmiştir. Politik baskının kültürel değerlere de aykırı olduğunu ifade eden Alamia; bu durumu reddederek, kültürel ağırlıklı baskıyı ise “sorumluluk” olarak ifade etmiştir. İnternet ve sosyal medya ile bu sorumluluğun çöküş yaşadığını düşündüğünü belirtmiş ve medya etiği açısından bir çöküş olarak gördüğü internet üzerine şunları söylemiştir:

“10 yıl önce olsaydı bu soruya çok daha farklı bir şekilde cevap verirdim. Son dönemlerde bu internet ortamında sosyal medyanın ortaya çıkmasıyla birlikte gazetecilik de bir keşmekeş içine

girdi. O yüzden tarifi çok zor. İnternet öncesi dönemde gazeteciliğin bir sorumluluğu vardı. Söylenen şeyler önemliydi. Her önüne gelen de söz söyleyemezdi. Bir sorumluluk gerektirirdi. O sorumluluğa sahip olan insanlar sözü söyleyebilirlerdi. Bugün internet sonrası öyle bir sorumluluk ne yazık ki yok. Bugün söz bir otomatik silah gibi herkesin elinde. Kimin kime doğrulttuğu belli olmadan herkes istediği gibi istediği yöne ateş edebiliyor. Tam bir keşmekeş var. Elbetteki ben internet ortamına karşı değilim, onun getirdiklerine karşı değilim ama eskiden günlük yaşam ve gazetecilik vardı. Gazetecilik günlük yaşamın içerisinde, mücadeleden çıkıyordu. Şimdi gazetecilik de var, günlük yaşam da var ama günlük yaşam nasıl karmaşık bir durumdaysa internet ortamı da aynı şekilde. Yani internet bu sanal ortamın bir noktasında da şeytani bir şey var bir şekilde yönlendiren. Her şeyi check etmek zorundasınız, anlamak zorundasınız. Yaşamı son derece kolaylaştırdığı gibi aynı oranda güçleştirdi ve karmaşık hale getirdi. Hakikat eskiden de kirin pasın altındaydı bugün çok daha üstü kir ve pasla örtülmeye başladı. Doğruyu onların arasından çekip çıkarmak çok daha zor hale geldi. Sorunuzun cevabını karmaşık bir biçimde veriyor gibi oldum ama gazetecilik her zaman olması gereken bir şeydir. Her türlü güçlüğe rağmen bugün de vardır yarın da olacaktır. Çok önemli bir şey, gazeteciliğin yazılı tarafı ile görsel tarafı da çok farklı. Şimdi mesela bir gazetede bir dergide son derece önemli bir gazete makale yazsanız sınırlı sayıda okuyucunuz var. Ama bir televizyon kanalında

'laf ola beri gele' gibi saçma laflar da etseniz yarın bütün insanlar bir şekilde onu duyar izler ve ne güzel konuştun diye tepki verebilirler size. Bu kadar farklı birbirinden. Şimdi tam bir orman adamıyla konuşuyor gibi gelebilir size. Sanki ben uygarlığın bu gelişimine geldiği son noktaya karşıymışım gibi. Öyle değil."
(Genadi Alamia, Gazete Genel Yayın Yönetmeni)

Abhazya'daki koşullar gereği gazetecilik yapmak geçim sağlamak için yeterli değildir. Bu nedenle gazeteciler farklı meslek alanlarında da çalışmak zorundadır. Abhazya'da gazetecilerin tamamının en büyük problemini ise ekonomik sorunlar, medya kuruluşlarının finanse problemi oluşturmaktadır. Gazeteci birçok konuda birden fazla işi bir arada yürütmek zorundadır. Haşig, bu durumu şöyle ifade etmektedir:

"Herşey şuna bağlı; mesela devlet kurullar, devlet televizyalar, onların problemleri devlet çözmeye çalışıyor. Tabi özel olanları özel gazeteciler kendi problemleri kendi çözmeye çalışıyor. Kendi işim hakkında konuşursam her türlü işle uğraşıyorum. Sanatla işletmeyle, tüm işlerle uğraşıyorum. Her türlü problem çözmeye çalışıyoruz. Biz küçük bir kurum olduğumuz için finans tarafından az olduğumuz için sekreter hukuçu maaş veremediğimizden dolayı kendimiz çözmeye çalışıyoruz." (Ruslan Haşig, Televizyon Genel Yayın Yönetmeni)

4.5. Gazetecilik prestiji ve politik ilişkiler

Gazetecilik mesleğinin Abhazy'a da ne ifade ettiğine dair gazeteciler benzer ifadeler kullanmışlardır. Bu ifadeler arasında gazetecinin bir sanatçı olduğu; sözcükleri, dili ve görüntüleri kullanarak bir sanat icra ettiği, dürüst ve tarafsız olduğu, halk bilgi aktardığı için önemli bir iş yaptığı bulunmaktadır. Gazeteciler çevrelerinde mesleklerinden kaynaklı olumsuz bir etki ile karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir:

“Gazeteciyim diye kimse boynuma çiçek asmıyor tabi. Ama insanlar bana sorma danışma gereği duyuyor. Bu da hoş bir durum. Gazeteciliğin prestiji... Evet var, Abhazy'a da var.” (Görüşmeci E, Muhabir)

“Prestijden söz ediyorsunuz. Evet var. Ama Sovyetler Birliği zamanındaki prestiji yok tabi. Siz bir de o zaman görecektiniz.” (Görüşmeci C, Editör)

Gazeteciler, politik aktörlerle ilişkilerini de diğer ülkelerde olmadığı gibi sıcak olarak görmektedir. Aynı şekilde bu politik elitlere ulaşmalarının, haber ya da başka amaçlı olarak görüşme yapmalarının kolay olduğunu ancak bir hiyerarşinin de var olduğunu belirtmektedirler:

“Ben Şimdi Ankvab’a gidip görüŐeyim desem görüŐürüm görüŐmesine ama önce randevu almam gerekir. Ya aslında kolay. Kolay ulaŐmak ama tabi gazetecinin ismine de bağlı. Siz önemli bir gazeteci iseniz hemen kabul edirsiniz. Ya da iktidara yakınsanız. Ama muhalifseniz zor.” (Görüşmeci A, Editör)

“Şöyle bir durum var. Devletin kanunları gereği gazeteciye yani halka bilgi verilmek zorunda. Bu yüzden tabii ki de kolay ulaŐabilirim. Aksi mümkün değil. Bir olay olduğunda devlet halkı bilgilendirmek zorunda.” (Görüşmeci D, Editör)

4.6. Savaş gazeteciliği yılları

Vahdang Abhazou, Genadi Alamia, Ruslan Haşig, Roin Agırba ve Görüşmeci C olmak üzere görüşmecilerin 5’i Abhazya-Gürcistan Savaşı’nı yaşamış ve bu dönemde aktif olarak gazetecilik yapmıştır. Bu 5 kiŐiden Roin Agırba ve Görüşmeci C ise hem cephede savaŐmıŐ, hem de gazetecilik faaliyetini sürdürmüŐtür. SavaŐtıđı bir savaşın içerisinde gazetecilik faaliyeti yapmanın ne kadar ilginç bir deneyim olduğunu Roin Agırba Şu Şekilde aktarmıştır:

“Diyelim gazeteci diyelim bir köye girmişler, sivilleri öldürmüşler savaşta. Gazeteci diyecek onu demi? Ama bir tarafından sivilleri öldürme haberi versen bütün dünya Abazalar’a karşı gelecek. Gürcüler yaptığında çok sivil insanları öldürdüler tabi. Gürcüler girince Suhum’da diğer halklardan Abhazlar’dan başlayıp Ruslar’a geçtiler Ermeniler’e geçtiler çok sivil öldürdüler. Onlar (Gürcü gazeteciler) onları demediler. Biz de mecbur kaldık söylememek zorunda kaldık. Bizim tarafımızda da vardı az. Savaşta herşey oluyor. Onlara gözlerimizi kapatmaya çalıştık. Biz de yaptık. Baştan zaten savaşın ilk ayları Gürcüler çok insan öldürdüler sivilleri ama savaşın son zamanında asker buradan kaçarken bizim askerler de öldürdü. Ama diyeyim size en çok kaybeden bu organizasyonsuz asker kaçarken halk da organizasyonsuz kaçıyordu. En çok ölümler o zaman oldu. Diyelim saldıran bir tarafa yüz metrede anlayamaz adam sivil mi asker mi. Ateş ateştir. Bombalama bombalamadır. İşte o zaman Gürcü siviller çok kayıp verdiler ama Gürcüler sivil öldürürken bilinçliydi. Ama savaşın ilk anlarında bizim zaten silahımız yoktu. Gudauta’ya geçtik. Tkuarçal’a geçtik. Onlar işgale geldiği zaman askerlerine çok mücade verdiler gidin istediğinizi yapın diye.” (Roin Agırba, Tarihçi, Gazeteci)

Görüşmeci C ise savaşta ülkesini savunmanın doğru bir davranış olduğunu fakat bir daha karar verebilecek olsa gazetecilik yapmayacağını ifade etmiştir. Ona göre yaptığı hatalı bir davranıştır:

“Savaşta insan kendisini savunur. Bu normaldir. Ama bir gazeteci taraf tutarsa işte o zaman bir hata var demektir. Savaşığım için pişman değilim. Savaşırken gazetecilik yaptığım için pişman olmam gerekir ama Tanrı büyük ki ben hep doğruları yazdım. Bana doğruları yazma onuru verdi. Gürcüler hep kötüdür demiyorum Bu bizim için çok ayıp. Ama onlar daha acımasızdı. Tecavüzler, öldürülen çocuklar, siviller. Hiçbirini yazmadılar. Buna karşın biz de ölen sivilleri yazamadık. Bizim yüzümüzden ölen. Kaçarken bomba ateş gelen. Bu üzüntü verici. Ama yazsak ne olacaktı? Onlar ölmüş, Abhazlar suçlanmış olacaktı. Kötü.” (Görüşmeci C, Editör)

Abhaz gazeteciler Gürcü meslektaşlarının dünyayı yanlış bilgilendirdiğini, bu nedenle kendilerinin de bazı bilgileri saklamak zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Gürcü basınında sivil Abhaz halkına yönelik saldırılar, tecavüzler ve çocuk ölümleri yer almamış, çok sayıda propaganda haberi yer almıştır. Bunlardan biri de Gagra kentinin Abhazlar tarafından geri alınmasının ardından yaşandığı iddia edilen katliamdır. Bu iddiaya göre Abhazlar Gagra’yı ele geçirdikten sonra çocuk ve yaşlıların da dahil olduğu bir katliam gerçekleştirmiş, onları toplu mezarlara gömmüş, hatta bir kısım Abhaz da öldürüp başlarını kestikleri Gürcüler’in kafaları ile futbol oynamıştır.

Bahsi geçen bu olayın doğruluğunu araştırmak için BM ve çeşitli uluslararası örgütler inceleme yapmış, hatta dönemin Abhazya'daki BM Heyeti Başkanı Dr.M.Van Valt Van Praag basın toplantısında Abhazlar'ın Gagra'da soykırım yaptığına dair yapılan incelemelerde kanıt bulamadıklarını; Gürcüler ve Ruslar da dahil olmak üzere yerli halkın da bu söylentilerin sadece propaganda amaçlı çıktığını doğrulayan ifadeler kullanmıştır. Gagra'da Abhazlarca yakılmış evler de gördüklerini fakat bunun yönetimin resmi bir politikası olmadığını dile getirmiştir. (7 Kasım 1992 Basın toplantısı, Moskova) Gürcü propagandasına karşı gazetecilik yaptıklarını ifade eden Ruslan Haşig ise bu durumu aktarmış, savaşta sadece Abhazlar'ın öldürdüğü sivilleri değil, aynı zamanda kültürel ve vicdani sebeplerden dolayı Gürcüler'in öldürdüğü çocuk, kadın ve yaşlıların görüntülerini de yayınlamadıklarını belirtmiştir:

“Savaş zamanında Abhazya televizyonunun genel yayın yönetmeniydim. Aynı zamanda Rusya Devlet televizyonunun temsilcisiydim. Savaşın her günü içimizden geçiriyorduk ki; bir gün televizyona çıkmasaydık bu savaştan daha kötü bir şey olacaktı bizim için. Çünkü milletimiz bizden haber bekliyordu, biz de sorumluluk duyuyorduk. Şevernadze o zaman söyledi ki savaş sonrasında biz enformasyon savaşını da kaybettik. Bu demek ki biz bir şeyler de yaptık... Gürcüler değişik bir stratejiler kullandılar. Buradaki Gürcüler'i Abhazlar'a karşı savaştırmak için bir sürü propaganda kullandılar. Bunlardan biri Gagra 'yı aldıktan sonra 6 Ekim 1992'de

Gürcistan tarafından öyle bir propaganda oldu ki; Gagra'da kalan tüm Gürcüler'i Abazalar aldı, kafalarını kesti, Gagra stadyumunda top oynadılar. Uluslararası gözlemciler gelip orada yaşayanlara sordular. Böyle bir şey olmadığı ortaya çıktı. Gürcüler 6 ay içinde bunu tekrar tekrar kullandı. Bunlar kötü biz iyiyiz demek için değil. Sadece bunu söylemek istiyorum. Buna benzer bir şey biz asla yapmadık: Mesela 14 Aralık'ta Lata'da Gürcü tarafının düşürdüğü helikopter içinde hem çocuk vardı hem kadınlar vardı hem de yaşlı insanlar vardı. Ben de onun çekimini yaptım. Bu yanan cesetleri filan. Biz bunu televizyonlara veremedik. Çünkü bizim milletimiz bunları akrabaları izleyecek diye göstermedik bunu da. Bizim için her zaman en önemli olan doğrudur. Biz de bu doğruyu Abhazyaya dışında görülmesini istedik her zaman ve zaman gösterdi ki bu doğruyu gösterebildik insanlara.” (Ruslan Haşig, Televizyon Genel Yayın Yönetmeni)

4.7. Vatanseverlik ve gazetecilik ilişkisi

Görüşmeci medya çalışanlarının tamamı “milliyetçiliği” reddederken, 8'i kendisini “vatansever” olarak tanımlamıştır. Diğer iki kişi ise çekimser kalmıştır. Vatanseverlik Abhazyalı gazetecilere göre bir seçenek değil zorunluluktur. Fakat tüm gazeteciler “milliyetçilik”

kavramının Abhazya'da tutunamayacağı, tutunmasının felakete yol açabileceğini aktarmıştır:

“Kendimi vatansever olarak tanımlıyorum. Ama tanımlamak zorundayım. Değil miyim? Şimdi vatansever olmasam kim bu ülkenin haklarını savunacak. Ama bence milliyetçi olmak başka bir şey. Kötü bir şey. Milliyetçilik ayrı. Ama vatanseverim. Çünkü bu ülke bizim gibi küçük bir halk için teminat. Başka bir halk olsaydık. Ya da çok olsaydık hiçbirine gerek kalmazdı ama mecburuz. Yoksa dilimiz de kültürümüz de yok olur. Biz bu ülkeyi ayakta tutmaya mecburuz. Yoksa yok oluruz yok ederler.” (Görüşmeci D, Editör)

“Vatansever.. Şey bilmiyorum. Bence bu ülkede milliyetçilik yapılabilecek en son şey ama. Zaten Abhazlar'ın kültürü de uygun değil. Ben iyi tanıyorum Abhazlar'ı. Bu ülkede Abhaz var, Ermeni var, Rus var, Gürcü var, Türk var, bir sürü insan var. Hangi biri milliyetçilik yapsın? Soyadından anlaşılıyor tabi kim olduğun. Ama mesela dinin anlaşılmıyor. Önemli mi sanki.” (Görüşmeci E, muhabir)

Uzun yıllardır Abhazy'a da yaşayan, repatriant¹ gazeteci, Türkiye'deki Abhaz diasporasına yönelik yayın yapan Altın Post² İnternet Sitesi'nin de editörü Behice Bağ, Türkiye'de doğmanın getirdiği farklı bir bakış açısına sahiptir. Fakat Abhazyalı bir gazeteci olarak tüm diğer meslektaşlarının vatanseverlik kavramı ile ilgili bakış açılarını şu şekilde özetlemiştir:

“Dünya medyası ile sürekli iletişim içinde olup, tarafsız, özeleştiri yaparak, yapıcı şeylerle, ileri bakarak, milliyetçi söylemleri bir kenara bırakıp, uluslararası söylem tarzında bir yapıyla onlarla ilişki kurarsak o zaman medya en iyi araç bence.... Ya böyle bir kalıpta..(Vatanseverlik kalıbı) arasına burada yaşayınca insan öyle bir kalıbın içerisinde hissediyor. Yani görmek istemem açıkcası. Dünyaya bakışım da böyle değil. Çok seviyorum Abhazyayı o ayrı mesele. Ama bunu hissederek küçük hazlar da almıyor değilim burada. Bayrak gününde bayrağı sallayınca ya böyle bir yer var mı böyle bir ülke. İyi ki ben böyleymişim dediğim de oluyor ama kesinlikle bundan arınarak bakıyorum. Zaten onun için eksiklikleri görebiliyorum. Milliyetçi tavırlar bugüne kadar hiçbir halka iyilik getirmede. Ben kendimi orada görmüyorum. Orda olsaydım burada çok daha keyifli hoş large bir yaşamım olurdu.

¹ Repatriant; Abhazy Cumhuriyeti Anayasasına göre, Büyük Kafkas Rus Savaşı sonrasında Abhazyadan sürülerek Osmanlı topraklarına gönderilen ve bugün Ortadoğu da dahil, Balkanlar ve büyük bir çoğunluğu Türkiye'de yaşayan Abhaz diasporasından Abhazyaya dönüş yapmış kişilere verilen resmi statütün adıdır. Bu kişilerin Abhazy Cumhuriyeti Geri Dönüş Yasası'na göre ihtiyaçları 5 yıl boyunca devlet tarafından sağlanır, bir ev veya arsa temin edilir ve vergiden muaf tutulurlar.

² <http://www.altinpost.org>

Şimdi herşey üstüne üstüne geliyor ve bu yanlış bu yanlış bu yanlış diye bakıyorsun. Ne yapmalı, bu nasıl düzelir kafanızda bunlar uçuşuyor.... (Gazetecilik ve vatanseverlik arasında) Direk bir bağ yok ama küçük de olsa olmalı diye düşünüyorum ben. Direk birbirini etkileyen... Çünkü gazeteci her zaman olaylara yukarıdan bakabilmeli. O zaman böyle bir bağı reddedemezsiniz. Ama bu gibi kapalı ülkeler için bu bağ küçük de olsa bir kenarda duruyor ve bu size mesela ben kendi açımdan söyleyeyim; Abhazya ile ilgili olumsuz bir haber çıktığında bunu görüp değerlendirmek zorundasınız. Bunu ister istemez kıyısından köşesinden malesef bunu da vermek zorundayım, dışarıdan da bakış böyle diye değerlendiriyorsunuz ama Abhazya'yla ilgili atıyorum buralı bir genç işte olimpiyatlarda derece almış. O zaman diyorsunuz ki; a bu çok önemli bunu mutlaka gidip hemen yazmalıyım. Bunu hatta uluslararası gazetelerde görünsün. İngilizce de yazayım Rusca 'ya da çevireyim oluyorsunuz.” (Behice Bağ Özveri, İnternet Editörü)

Abhazyalı gazeteciler vatanseverlik ve gazetecilik arasında bir bağ olduğunu fakat vatanseverlik ile milliyetçiliğin farklı şeyler olduğunu ifade etmektedirler. Onlara göre bir gazeteci tarafsız bakış açısını kaybetmeden vatansever duygular taşıyabilir. Fakat diller ve milletler cenneti olan coğrafya Kafkasya'da, Abhazya Cumhuriyeti gibi bir ülkede milliyetçilik yapmak ise ülkenin ana unsuru olan politikaların altına dinamit döşemek anlamına gelmektedir.

Yine de Abhaz medyasında vatansever söylemler fazlasıyla yer bulmaktadır. Abhaz gazeteciler bu durumu “yok olma korkusu” ve savaşın getirisi olarak görmektedirler. Abhazya Cumhuriyeti’nde gazetecilik yapmak için vatansever olmak gerekli değildir fakat vatansever olmayan gazeteci imajı da halkın ve medya çalışanlarının kafasında yer almamaktadır. Bir gazetede yazı yazan, televizyonda haber sunan ya da yorum yapan kişi bu işi yaşadığı ülkedeki insanları bilgilendirmek için yapmakta ya da ülkesinde olanları dünyaya duyurmak için yapmakta; her iki durum da aslında “vatansever” bir parça taşımaktadır. Siyasi görüşü fark etmeksizin yaşadığı ülkeyi ve o ülkenin toplumunu önemseyen kişi, vatansever olarak tanımlanmaktadır. Abhaz medyasına göre; sizin görüşünüze göre muhalif bir TV kanalı, toplumu önemseydiğiniz ve ülke adına bir şeyler yaptığınız için sizi “vatansever” olarak lanse edebilmektedir:

“Ben muhalifim. Vatanseverim. Ama misal sen başkanı seviyorsun ama ülkeye çalışıyorsun, sen öyle düşünerek iyi olacak diyorsun, ben böyle. Sen de vatanseversin.” (Görüşmeci D, Editör)

4.8. Gal sorunu ve gazetecilerin bakış açısı

Yoğun olarak Gal ve ardından gelen Tkvarçal, Oçamçira Bölgeleri'nde, savaş sonrası Abhazya'ya dönen Gürcüler'e verilen Abhaz vatandaşlığı Abhazya halklarını ayağa kaldırmıştır. Abhazya'da eski Sovyet sisteminde var olduğu gibi iki tip pasaport vardır. Bunlardan biri vatandaşlık pasaportu olan ve kimlik vazifesi gören iç pasaport, diğeri ise yurtdışına seyahat edebilmek, ülkeden çıkış yapabilmek için kullanılan dış pasaport, yerel deyimle “zagran pasaport”tur.

Aleksandr Ankvab öncesi cumhurbaşkanlığı görevini yürüten Sergey Bagapş, Gal bölgesinde yaşayan Gürcülere zagran pasaport verilmesini onaylamış, fakat bu durum halkın tepkisini çok yoğun bir şekilde çekmemiştir. Ankvab'ın vatandaşlık ve oy hakkı tanıyan Abhaz pasaportlarının gizlice Gal Bölgesindeki Gürcüler'e dağıtılmasına onay vermesi ise halkı oldukça rahatsız etmiştir. Bu rahatsızlığın nedeni ise bu bölgede yaşayan Gürcüler'in bir kısmının Abhazya-Gürcistan Savaşı nedeniyle savaş suçlusu olması, dağıtılan pasaportların usulsüz ve rüşvet karşılığı verildiği iddialarıdır.

Abhaz basını bu haberleri halka duyurmuş, tarafsızca aktarmış, fakat muhalif gazeteler ve yayın kuruluşları daha sert eleştiriler getirmiştir. Gazetecilerin bu konudaki görüşü ortaktır; yapılan bir hata vardır. Fakat bu hatayı yapan kişi, kişiler ya da kurum konusunda muhalif basın ve iktidar yanlısı basın ayrışmaktadır.

Türkiyeli bir Abhaz olan gazeteci Behice Bağ, diğer Abhazyalı meslektaşlarıyla paralel olarak değişik bir pencereden bakarak; bu konuda “Abhazyalılık” bilinci ile hareket edilmesi gerektiği ve bir sistemle birlikte Abhaz pasaportlarının verilmesi gerektiğini düşünmektedir:

“Yöntem yanlış olabilir ama bence pasaport dağıtımı değil de; Abhazya’da Abhazyalılık bilincinin geliştirilmesi gerektiğine inanıyoruz. Yani etnik olarak Abhaz olmak değil de Abhazyalı olmak bilinci. Çünkü Abhazya burada kalmayacak. Üzerindeki etkiler yavaş yavaş kalkacak. Dünya Abhazya’yı tanımaya başlayacak ve Abhazya uluslararası arenada bence önemli bir yere gelecek. Ha bunu biz niye üzüliyoruz, çok yavaş oluyor diye üzüliyoruz... Etnik kimliklerinin ne olduğu önemli değil. Bir nesil sonra hepsi Abhazyalı olacak. Bunun için gelen herkese pasaport verilmesi de gerekmiyor tabi. Kolayca yaşam izni verilmeli, oturma izni verilmeli, pasaport 3 sene sonra 5 sene sonra denilmeli, zaten her ülke bu süreyi ne için koyuyor? Burada kalacaklar mı uyumu nedir? Sen Ermeni’sin sen Rus’sun, sen Gürcü’sün değil. Gel kardeşim burası da senin ülken.”

(Behice Bağ Özveri, İnternet Editörü)

Diğer Abhazyalı gazeteciler de bu konuda benzer görüşleri savunmaktadır. İktidar yanlısı bir yayın politikası içerisinde hareket eden editör, Görüşmeci A, Gal'de dağıtılan pasaportların sorunlu olduğunu, fakat dağıtılmasının da gelecekte yaşanabilecek sorunlara yönelik önlem olduğunu, fakat yine de dikkatli olunması gerektiğini belirtmiştir:

“Bakın bence orada bir sorun var. Çözülmesi gerekiyor, göz kapatmak olmaz. Ama tabii Abhaz halkı hassas. Haklı da. Sen ister misin evini basıp gözünün önünde... neyse işte böyle kötü şeyler yapmış bir adama, bir suçluya ülkende vatandaşlık verilmesini. İstemezsin. Tamam ama bunlar açığa çıkmalı, ona göre davranılmalı.” (Görüşmeci A, Editör)

Muhalef gazeteciler, Görüşmeci B ve Görüşmeci E ise savaşta çocuk olduklarını fakat çok fazla acıya şahitlik ettiklerini söylemişlerdir. Görüşmeci E; bir özeleştiri yaparak, yaşadığı acıların ve kaybın, çocukluk döneminde de gelişmesi nedeniyle tarafsızlığını korumasına engel olduğunu ama yine de kimin hangi milletten, hangi ırktan, dinden olduğunu önemsemediğini, zaten kendisinin de köken olarak Abhaz olmadığını, Abhazyalı olduğunu belirterek şunları eklemiştir:

“Galde pasaport dağıtılmamalı. Bu demek değil ki orada insanlar yaşamasın, kötü yaşasın. Amerika’daki yeşil kart sistemi gibi; bir devlet güvencesi olsun. Hastane, sağlık, eğitim... Ama oy verme hakkı olmasın. Kendisini kanıtlayana kadar olmasın. Ben nereden bileceğim bu vatandaşlığı alan insanların yarın bir gün referandumla Gürcistan’ın kucağına bizi itmeyeceğini? Bu durum çok tehlikeli. Bir de tabii işin diğer boyutu var. Bu insanlar aynı zamanda Gürcistan vatandaşı. Nasıl olacak? Abhazya Anayasası’na aykırı bu. Savaş suçlusuz olmayan, temiz, Gürcistan vatandaşlığından da vazgeçmiş Gürcü gelsin alsın vatandaşlığını. Adapte olsun bize. Neden kaçıyor? Biz Gürcüler gibi değiliz. Kimsenin dilini yasaklamayız. İnsanları severiz. Gelsin. Özgür olmayı görsün.”

(Görüşmeci E, Muhabir)

Genel olarak pasaport dağıtımına karşı olduklarını söyleyen gazeteciler, uzun süredir bu durumun ülkenin ana gündemi olduğunu ve çözüme kavuşmayan tüm sorunların da gündemden düşmediğini aktarmıştır. Gal’deki pasaport sorununun temeli onlara göre: Bölgedeki Gürcüler’in bir kısmının savaş suçlusuz olması ve bunun tespit edilmesi gerektiği, Abhaz vatandaşı olmak isteyen Gürcüler’in yasa gereği Gürcü vatandaşı olamayacağı, pasaport dağıtımındaki usulsüzlüktür.

Muhafif gazeteciler geri alınması gereken, usulsüz olan pasaportların sayısının yanlış belirlendiğini ve bu rakamın daha fazla olduğunu düşünmektedir:

“Savcı 400 küsür pasaport geri alınmalı dedi. Tamam ama bu rakam komik. Orada yaşanan usulsüzlük daha fazla. Bu tamamen aldatmaca.” (Görüşmeci B, Muhabir)

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Abhazyalı gazeteciler kendilerini dünyadaki diğer meslektaşlarından farklı görmekte, bunu ise kültürel ve toplumsal nedenlere bağlamaktadırlar. Onlara göre Abhaz medyası başta ekonomik olmak üzere birçok sebepten dolayı hiçbir zaman “kazanç” sağlanabilecek bir yer olmamış ve olmayacaktır. Gazetecilik faaliyeti Abhazya için para kazanılabilecek bir meslek değildir. Bunun sebebi din de dahil toplumsal birçok dinamiğin “kültürden” daha önemli olmayışdır. (İnal-İpa, 2010: 40-48) Küçük bir ülke olmasının getirisi olarak insanların birbirlerini çok iyi tanıdıkları bir coğrafyada, medyanın gerçekleştirdiği iletişim faaliyetinin yüzyüze gerçekleşen iletişim faaliyetinden farklı olmaması gerektiğini düşünmektedirler. Arkadaş, aile, anne, baba veya çocukları ile konuşamayacakları hiçbir konu haber olarak gazete ve televizyonlarda yer alamamaktadır.

Abhaz gazetecilik pratiğine en çok yaklaşan gazetecilik tanımı iletişim profesörü ve sosyolog Michael Schudson 'un (2011: 3) gazetecilik uygulaması alanına dair yapmış olduğu “kamu yararına düzenli olarak bilgi üretme ve yayma” tanımıdır. Bu noktada Abhazyalı gazeteciler için “kamu yararına” olmayan hiçbir bilgi haber değeri taşımamaktadır. Kriminal haberlerin gazetelerde yer almayışı “kamu yararı” içermediği; hatta toplumda korku ve panik yaratabileceği, bu durumun toplum sağlığı açısından olumsuz bir sonuç doğurabileceği nedeniyledir. Televizyonda verilen kriminal olaylara dair bilgiler ise haberden çok, resmi açıklama şeklindedir. Bir gazetecilik faaliyeti değil, bir güvenlik memurunun televizyona çıkarak, haber bülteni öncesi ya da sonrasında kamuya bilgi vermesinden ibarettir.

Abhazyalı gazetecilerin gazetecilik tanımları yalnızca kültürleri ile birlikte şekillenmemiştir. Bu tanımların ve gazetecilik pratiğinin gelişmesinde; ülkenin uzun yıllar içerisinde bulunduğu Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, ardından gelen 1992-1993 Abhazya Gürcistan Savaşı, sonrasında ise stratejik partneri olan Rusya Federasyonu'ndaki gazetecilik kültürü etkili olmuştur.

Sovyetler Birliği döneminde mesleğe başlayan ve devam eden Abhazyalı gazeteciler, dönemin sansür ve dikte dönemi olduğunu doğrulamakta fakat ekonomik anlamda şimdikinden daha iyi koşullarda

çalıştıklarını düşünmektedirler. Gazetecilik bugün Abhazya için bir geçim kaynağı değilken, geçmişte, yani Sovyetler Birliği döneminde belli koşullar doğrultusunda desteklenen, iyi bir geçim kaynağı oluşturabilen bir meslektir. Ayrıca gazeteci, iyi eğitim almış olmalı ve edebiyatla iç içe olmalıdır.

Gazetecinin edebiyatla iç içe olması gerektiği anlayışı sadece Sovyetler Birliği döneminde gazetecilik faaliyeti gerçekleştiren Abhazyalı gazeteciler için değil; aynı zamanda yeni nesil gazeteciler için de bir gerçekliktir. Yeni nesil Abhaz medya çalışanları da bir gazetede yazmak, muhabir olmak, televizyonda haber sunmak, hatta kameramanlık yapmak için edebiyat, sanat veya diğer sosyal bilimler alanlarından birinde eğitilmiş ve başarılı olmak gerektiğine inanmaktadırlar.

Gazetecilerin devletin üst kademesine ve üst düzey yöneticilere ulaşabilme olanağı yüksektir. Bunun nedeni ülke nüfusunun az olması, kültürel nedenler ve politikacıların medyaya duyduğu ihtiyaçtır. Yine de gazeteciler arasında bir hiyerarşi bulunmakta; bir genel yayın yönetmeni ya da iktidar yanlısı bir gazeteci devlet başkanına kolaylıkla ulaşabilirken, bir muhabir ya da muhalif gazeteci beklemek zorunda kalmaktadır. Fakat genel anlamda; devlet kademelerindeki üst düzey yetkililere gazetecilerin ulaşma olanağı aynı halkın ulaşma olanağı gibi oldukça fazladır.

1992-1993 yılları arasında gerçekleşen Abhazya-Gürcistan Savaşı ülkedeki birçok alanda olduğu gibi gazetecilik alanında da olumsuz etkiler yaratmıştır. Ekonomik ve diğer negatif etkilerin yanı sıra Abhaz medyası ve medya gündemi savaşın üzerinden 20 yıl geçmesine rağmen “savaş anıları ve bağımsızlık” üzerine kurulu bir söyleme sahiptir. Bunun sebebi ise savaş sonrasında gerek etnik Abhazlar gerekse diğer Abhazyalılar arasında gelişen “vatansever” duygulardır.

Abhazyalı gazeteciler ise vatanseverlik ve gazetecilik arasında güçlü bir bağ kurmuşlardır. Onlara göre gazetecilik faaliyeti kamunun yararına yapılmakta, kamunun yararına yapılan bir faaliyet ise doğrudan ülkeyi etkilemektedir. Savaş dönemi tarafsız yayın yapmak için çaba sarfeden gazeteciler bile kamu yararını ön planda tutarak bazı görüntüleri yayınlamadıklarını söylemiştir. Bu durum benzer örneklerinden farklı olarak gazetecilerin milliyetçi bir söyleme sahip olmalarına neden olmamıştır. Yalnızca Abhaz tarafının işlediği savaş suçları değil, Gürcüler’in savaş suçları da medyada yer almamış, çatışma ve ölüm görüntülerinden kaçınılmıştır. Abhazyalı gazeteciler, 1970’li yıllarda Johang Galtung tarafından dikkat çekilen, yalnızca çatışmaya değil, çatışmanın nasıl sona erdirileceğine odaklanan; sıcak çatışma alanlarına değil, çatışmanın ardalanı ve doğasını keşfetme amacı taşıyan barış gazeteciliği benzeri bir anlayış ile hareket etmişlerdir. (Hanitzsch, 2008: 483-495) Gürcüler’e yönelik

çatışmayı sona erdirmeleri ve Abhazya'da durumun iyi olmadığına yönelik yayınlar yaptıklarını belirtmişlerdir. Savaş ve savaş sonrasında Abhaz Radyosu'nda yayına devam Gürcüce programlar buna örnektir.

Fakat savaş dönemine tanıklık etmiş veya etmemiş olan tüm Abhazyalı gazeteciler bu dönemin etkilerinden kurtulabilmiş değildir. Özellikle Gürcü birliklerinin savaş başlar başlamaz arşiv, kütüphane ve kültüre dair binaları yakması; dergiler, gazeteler, televizyon ve radyoları ele geçirmesi nedeniyle kültür ve gazetecilik faaliyetlerinin o dönemden bu yana Gürcüler'i çok fazla korkuttuğunu düşünmektedirler. Bu da yaptıkları meslekten ekonomik bir fayda elde etmemelerine rağmen vatansever duygularla haz almalarına sebep olmaktadır. Onlara göre ülkenin iç ve dış politikasını şekillendiren, ülkenin en önemli gündemini savaş ve savaş sonrasında gelişen problemler oluşturmaktadır. Gal bölgesinde yaşanan pasaport sorunu da bunlardan biri ve en taze olanıdır.

Abhaz toplumunda gazetecilik mesleğine bakış açısı ise bir başka tartışma konusudur. Abhazyalı gazetecilerde olduğu gibi Abhaz toplumunda da gazeteci imajı; "iyi eğitilmiş, sanata ve edebiyata yatkın, sanatçı" şeklindedir. Bu nedenle gazeteci aynı zamanda sözüne güvenilir ve gerek politik gerekse toplumsal sorunlarda danışılan kişi konumundadır. Halk, yani okuyucu-izleyici, tıpkı gazetecinin devlet yetkililerine ulaştığı gibi, gazeteciye kolaylıkla ulaşabilmektedir. Gazeteci; sokakta, kafede,

restoranda, gazete ofisinde ya da komşuluk ziyaretlerinde direk geribildirim almakta ve çoğu zaman yazdığı ve söylediği söylemleri yüzyüze savunma gereği duymaktadır.

Dearing ve Rogers'ın gündem belirleme sürecinin temel unsurlarına dair modelinde (1996: 5-6) Medya gündemi kamu gündemi aracılığıyla siyasi gündemi etkileyebilmekte ya da direkt olarak siyasi gündeme etki edebilmektedir. Ayrıca medya gündemi siyasi gündemden de etkilenebilmektedir. Bu noktada; kamu gündemi siyasi gündemi belirleyebileceğine göre, medya gündemini de etkileyebilir. Abhaz medyası ise siyasi gündeme ihtiyaç duymadan, ülke nüfusunun az olması, kültürel faktörler ve bakış açıları nedeniyle, kamu gündeminden etkilenebilmektedir. Dearing ve Rogers'ın modelinde olduğu gibi (1996: 5) kamu gündeminin direkt etkisi salt siyasi gündemden ibaret değildir.

Savaş esnasında Gürcistan'a kaçan, ardından Gal Bölgesi'ne geri dönen, içlerinde savaş suçlularının da yer aldığı ve aynı zamanda Gürcistan vatandaşlığına sahip Gürcüler'e Abhaz vatandaşlığı gereği iç pasaportların verilmesi meselesi bu konuya örnek oluşturmaktadır. Gazeteciler bu konuyu ilk olarak dile getiren siyasetçinin iktidar milletvekili ve ülkenin önemli tarihçilerinden biri olan Stanislav Lakoba olduğunu (Apsnypress, [web]: 2014), fakat bundan önce kamuoyu nedeniyle ve "vatansever" hislerle konuyu gündeme taşıdıklarını söylemiştir. Lakoba da iktidar milletvekili ve

Devlet Başkanı Ankvab'ın en büyük destekçisi olan parti "Amtsakhara" üyesi olmasına rağmen kamu gündeminin etkisinde kalarak, kamuoyunun tepkisini düşünerek ve "vatansever" duygularla bu konuyu parlamentoya taşımış ve istifa etmiştir. Abhaz politikası tüm etnik grupları da içerisine alan bir vatanseverlik üzerine kuruludur. Abhaz medya çalışanları ise farklı etnik kökenlerden gelmelerine rağmen bu vatansever duyguları paylaşmaktadırlar.

Gündem belirleme; bir demokraside tüm sorunların değil de, belli sorunlar konusundaki bilgilerin niçin halka açık olduğu, kamuoyunun nasıl şekillendiği ve niçin sadece belirli konuların politika faaliyetleri aracılığıyla ele alındığına açıklama getirmeye çalışmaktadır (Dearing ve Rogers 1996:1-2). Abhaz medya gündeminde ise tüm sorunlar ve konular halka açık bir biçimde sunulmaktadır. Kamuoyu medyanın etkisiyle şekillenmek bir yandan medyanın gündemini şekillendirmektedir. Bu noktada Abhazya'nın gündemini belirleyen gazetecilerin etnik kökenleri, tutumları, değerleri, inançları, profesyonellik anlayışları (İrvan 2001:74) devreye girmekte ve vatanseverlik ile politika arasındaki ilişki de Abhazyalı gazeteciler için bir çıkış noktası olmaktadır. Kültürel yapı da gazetecileri, eşik bekçilerini, politikacıları etkilemekte, dolaylı olarak da olsa medya gündemi de bu durumdan etkilenebilmektedir.

Muhalif ve iktidar yanlısı gazetecilerin, farklı etnik kökenden gelen ve hatta aralarındaki Gürcü etnisitesine sahip gazetecilerin, Gal sorunu konusundaki ortak görüşlerinin sebebi; kamu gündeminin gazetecileri doğrudan etkilemesi ve mesleklerinden duydukları vatansever hazdır. Kamuoyu Gal'de dağıtılan pasaportların gelecek yıllar içerisinde Abhazya'nın bağımsızlığı ve güvenliği için tehdit oluşturabileceğini, hatta bir referandum gerçekleşmesi durumunda bu pasaport sahiplerinin vereceği oylar sebebiyle ülkelerinin ellerinden alınabileceğine inanmakta; gazeteciler de kamunun bu kaygısını beraber taşımaktadır.

Herman ve Chomsky (2012: 72) bir propaganda modeli oluştururken, güç manivelalarının bir devlet bürokrasisinin elinde bulunduğu ülkelerde çoğu zaman resmi sansür yoluyla tamamlanan medya üzerindeki teknelci denetimin, medyanın hakim bir seçkinler grubunun çıkarlarına hizmet ettiğini açıkça ortaya koyduğundan söz eder. Medyanın özel ellerde bulunduğu ve resmi sansürün olmadığı yerlerde ise işleyen bir propaganda sistemini görmeyen zorluğuna dikkat çeker. Bu durumda da güç odağı paranın eline geçer. Abhaz medyası Sovyetler Birliği döneminde Herman ve Chomsky'nin iddia ettiği üzere resmi sansür ve teknelci bir denetimle karşı karşıyadır. Fakat bugün bir medya endüstrisinin olmayışı, medyanın gerek seçkinler gerekse alt kademe medya çalışanları için ekonomik bir getirisinin olmayışı hem resmi sansürün, hem de medyadan doğrudan veya dolaylı bir şekilde ekonomik bir fayda sağlamayı bekleyen çıkar gruplarının etkisinden uzak kalmasını sağlamıştır.

Abhaz medyası dünya üzerindeki diğer küçük toplulukların gazetecilik anlayışları ve gazetecilik pratikleri ile birtakım benzerlikler gösterebilecek olsa da; tamamıyla Batılı bir gazetecilik anlayışından ve geçmişte yakın ilişki içerisinde olduğu Sovyet Gazetecilik anlayışından uzaktır. Savaşın etkileri nedeniyle gazeteciler haberlerini oluştururken “vatanseverlik” çerçevesi içerisinde sunmaktadırlar. Günlük hayatın da bir parçası haline gelen savaş ve savaş gündemi etkisini geçen yıllarla birlikte yitirmektedir. Buna rağmen görüşmeciler gazetecilerin haber çerçevelerini oluşturmaya devam etmektedir.

Gündem Belirleme Yaklaşımına çerçevesinde ele almak gerekirse Abhaz medyasının gündemini belirleyen unsur siyasi gündemden çok, kamu gündemidir. Abhazya-Gürcistan Savaşı medyanın gündeminde sürekli olarak kalmakta; siyasi gündem ve kamu gündeminde de bunun etkileri görülmektedir. Gazeteciler, eşik bekçileri, gündemi belirlerken kamunun gündemini ön planda tutmakta ve buna yönelik bir gündem oluşturmaktadır.G Gazetecilerin haber çerçeveleri ise büyük ölçüde “vatanseverlik” üzerine kuruludur.

6. EKLER

A. Görüşmeci Profilleri

Genadi Alamia (58 Yaşında, Erkek)

“Ardzınba and His Motherland” adlı, Abhazya’nın bağımsızlık mücadelesi lideri ve ülkenin ilk devlet başkanının hayatını anlatan derleme yazıların bulunduğu kitabının editörlüğünü üstlenen Genadi Alamia bir gazetenin Genel Yayın Yönetmenidir. Gazeteci ve Yazar kimliği ile tanınmaktadır. Sovyetler Birliği döneminde de ülkede gazetecilik faaliyeti yürütmüştür ve aynı zamanda 1992-1993 Abhazya-Gürcistan Savaşı’na tanıklık etmiştir. Türkiye’de bulunan Abhaz diasporası ile de yakın ilişki içerisinde. Milliyetçiliği tek bir ırk ya da milliyeti içermeyen genel anlamıyla halkını sevmek olan bir ideoloji olarak görülürken; vatanseverliği benimsediğini ve bunun halkını sevmekten kaynaklandığını belirtmektedir. Gençler ve meslekte yeni yetişecek olan gazetecilere önem vermektedir.

Abhaz toplumu tarafından sevilen ve çeşitli problemler konusunda danışılan bir isimdir. Eski Devlet Başkanı Ankvab'a ve hükümete muhalif olarak anılmaktadır. Alamia ile yapılan görüşme Abhazca olarak, açık alanda gerçekleştirilmiştir. Alamia'ya bireysel ilişkiler sonucu kolaylıkla ulaşılmıştır ve görüşme sohbet havasında geçmiştir.

Vahdang Abhazou (56 Yaşında, Erkek)

Çok sayıda kitabı bulunan Vahdang Abhazou, birden fazla gazete ve derginin Genel Yayın Yönetmenliği'ni yürütmektedir. Türkçe ve Abhazca yayın yapan, Türkiye'de de baskısı gerçekleşen diaspora ile Abhazya halkını yakınlaştırma amacına yönelik aylık bir gazete de bunlardan biridir. Şair ve yazar kimliği halk arasında daha fazla bilinmesine rağmen kendisini gazeteci olarak tanımlamaktadır. Entelektüel bir kimliğe sahiptir. Sovyetler Birliği'nin son dönemlerinde ve savaş yıllarında da gazetecilik faaliyeti gerçekleştirmiştir. Türkiyede bulunan Abhaz diasporasına ve Abhazya'da yaşayan Türkiyeli Abhazlar'a yakın bir isimdir. Abhazou ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşme Abhazca gerçekleştirilmiştir. Belirlenen soruların da dışına çıkılarak Sovyetler Birliği dönemi gazeteciliği de sorulanmıştır. Abhazou savaş döneminde bir enformasyon zaferi de kazanıldığını düşünmektedir.

Ruslan Haşig (54 Yaşında, Erkek)

Ruslan Haşig, muhalif ve özel bir televizyon kanalı olan ABAZA TV'nin Genel Yayın Yönetmenliği'ni yürütmektedir. ABAZA TV özellikle Eski Devlet Başkanı Alexandr Ankvab'a muhalif olarak bilinen ve aynı zamanda bir dönem binası muhalefet toplantılarına ev sahipliği yapmış bir kanaldır. Haşig ise Sovyetler Birliği ve savaş dönemini yaşamış, özellikle savaş döneminde Abhaz tarafının dış basına açılmasına yardımcı olmuştur: Bir Rus ajansının temsilciliğini yürütmüştür. Lata Bölgesi'nde Gürcüler tarafından düşürülen; kadın, yaşlı ve çocuk sivillerin bulunduğu helikopter görüntülerini çekmiş fakat kültürel sebepler ve gazetecilik ahlakı nedeniyle bunları yayınlamama insiyatifini kullanmıştır. Haşig ile yapılan görüşme kendi ofisinde ve Rusca olarak gerçekleştirilmiştir.

Roin Ağırba (46 Yaşında, Erkek)

Tarihçi ve Gazeteci olan Roin Ağırba; internet üzerinden yayın yapan bir kuruluştaki ve aynı zamanda gazetede muhabirlik, redaktörlük ve köşe yazarlığı yapmaktadır. Batum'dan Abhazya'ya üniversite okumak için gelmiş ve ailesi ile birlikte ülkeye yerleşmiştir. Batumlu Abhaz bir ailenin üyesidir. Popüler ve sevilen bir gazeteci olan Ağırba; Osmanlı-Abhaz tarihi üzerine çalışmalarını yürütmektedir. Bu konu ile ilgili üç ciltlik ansiklopedisi basım aşamasındadır. Muhalif bir kimliğe sahip olan Ağırba savaş dönemi gazeteciliğe Gürcüce bir radyo programı ile başlamış, ardından 1996 yılında dönemin devlet başkanı ve ülkenin kurucusu

Vladislav Ardzinba'nın basın danışmanlığını yürütmüştür. Bu yönü ile Ardzinba'ya yakın olan isimler arasında sayılmaktadır. Annesi Batumlu bir Türk olan Agırba ile yapılan görüşme açık alanda ve Türkçe olarak gerçekleştirilmiştir.

Behice Bağ Özveri (42 Yaşında, Kadın)

Türkiye Abhaz diasporasından bir isim olan Behice Bağ, eşi ve bir kızı ile birlikte Abhazy'a da yaşamaktadır. Daha önce Türk gazete ve televizyonlarında da gazetecilik faaliyeti yürütmüştür. Çeşitli kitap ve dergilerin editörlüğünü de üstlenen Bağ, diasporaya ve Türkiye halkına yönelik Türkçe yayın yapan internet sitesi Altın Post'un editörüdür. Bağ ile yapılan görüşme bir cafe ortamında ve Türkçe olarak gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeci A (38 Yaşında, Erkek)

Ülkede yayın yapan aylık bir gazetenin editörü olan ve aynı zamanda sanatçı kimliği ile tanınan Görüşmeci A, yeni nesil Abhaz gazeteciler arasında yer almaktadır. Savaş dönemini yaşamış olmasına rağmen, savaş sonrası gazetecilik mesleğine başlamıştır. Muhalif bir çizgidedir. Görüşmeci A ile yapılan görüşme ofis ortamında ve Rusca olarak gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeci B (32 Yaşında, Kadın)

Bir televizyon kanalında muhabirlik yapan ve halk tarafından oldukça sevilen bir isim olan Görüşmeci B, yeni nesil Abhaz gazetecileri temsil etmektedir. Savaş dönemi çocuk olan Görüşmeci B, gazetecilik faaliyetini profesyonel olarak yürütmektedir. Görüşmeci B ile yapılan görüşme açık alanda, Abhazca olarak gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeci C (56 Yaşında, Kadın)

Bir gazetede editor ve redaktör olarak görev yapmakta olan Görüşmeci C, Sovyetler Birliği döneminde yaşamış olmasına rağmen, gazetecilik yapmamış, sanat ve edebiyatın farklı alanlarında tanınmıştır. Gazetecilik hayatı savaş ve sonrasında başlamıştır. Görüşmeci C ile yapılan görüşme ofis ortamında, Rusca olarak gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeci D (35 Yaşında, Erkek)

Bir derginin editörlüğünü yürüten Görüşmeci D, muhalif ve vatansever kimliği ile tanınmaktadır. Kendisini de vatansever olarak tanımlayan Görüşmeci D, milliyetçilik konusunda farklı görüşlere sahiptir. Görüşmeci D ile ofis ortamında yapılan görüşme İngilizce olarak gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeci E (34 Yaşında, Erkek)

Bir gazetede ve bağımsız olarak internet ortamında muhabirlik yapmış olan Görüşmeci E, son bir yıldır mesleğe ara vermiştir ve tekrar başlamıştır. Muhafif olarak bilinen Görüşmeci E, genç olmasına rağmen toplum tarafından kabul gören bir isimdir. Görüşmeci E ile ofis ortamında yapılan görüşme Rusca olarak gerçekleştirilmiştir.

B. Görüşme Soruları

1. Gazetecilik sizin için ne ifade ediyor. Bir gazetecilik tanımı yapabilir misiniz?
2. İşinizi gerçekleştirirken ne gibi kısıtlamalarla karşılaşıyorsunuz? (Ekonomik, sosyal vs.)
3. Mesleğinizle ilgili neyi çok iyi yapamadığınızı düşünüyorsunuz?
4. Abhazya gibi kapalı topraklarda gazetecilik yapmak nasıl bir duygu?
5. 1992-1993 yıllarında gerçekleşen Abhaz-Gürcü Savaşı ve 2008 yılında yaşanan Rus-Gürcü krizi Abhaz medyasına nasıl yansdı?
6. Bu savaşın dünya mediasındaki yansımaları tarafsız ya da doğru muydu?
7. Medyanın Abhazya'nın ve Abhazlar'ın varolma mücadelesinde ne gibi katkı sağlayabileceğini düşünüyorsunuz?
8. Kendinizi vatansever, milliyetçi ya da benzer bir kalıbın içerisinde görüyor musunuz?
9. Gazetecilik ve vatanseverlik arasında bir bağ olduğunu düşünüyor musunuz?

10. Sizce gazetecilik bağımsızlık mücadelesinin neresinde duruyor?
11. Abhazya'da bir gazeteci olarak olumlu ya da olumsuz bir ayrımcılıkla karşılaşılıyor musunuz?
12. Çevrenizdeki insanların mesleğinizle ilgili görüşleri neler?
13. Devlet kademesine ya da üst düzey yetkililere kolay ulaşabiliyor musunuz?
14. Tkvarçal, Gal ve Oçamçira'da Gürcüler'e dağıtılan ve sonrasında geri alınan Abhaz Pasaportları konusunda ne düşünüyorsunuz?
15. Sizce Gürcüler'e pasaport dağıtmak doğru bir davranış mıydı?
16. Doğru ise neden? Yanlış ise neden?
17. Hükümet pasaport konusunda sizce nasıl bir tavır sergiledi?
18. Gürcülere dağıtılan pasaportların geri alınması ne gibi bir etki yarattı?
19. Bu pasaportların Abhazya'nın güvenliği konusunda bir probleme yol açabileceğini düşünüyor muydunuz?
20. Muhalefetin bu konudaki tavrını doğru buluyor musunuz?

7. KAYNAKÇA

Abhazou, Vahdang. 2014. Amsaxara Aamta (Seferberlik Zamani). Çev. Oktay Çkotua. Suhum: Alaşara

Abhazyam İnternet Sitesi. “Abhazya Dışışleri Bakanlığı’ndan Açıklama” 2010. 14 Şubat 2014. <http://www.abhazyam.com/haber/1331/abhazya-disisleri-bakanligindan-aciklama.html>.

Apsnypress Haber Ajansı. “Численность населения Абхазии составляет 240 705 человек” 2011. 16 Şubat 2014. <http://apsnypress.info/news/5084.html>.

Apsnypress Haber Ajansı. “Станислав Лакоба – грузинские спецслужбы пытаются дестабилизировать ситуацию в Гальском районе Абхазии”. 2012. 24 Mart 2014. <http://apsnypress.info/news/6587.html>

Atabek, N. ve Uztuğ, F. 1998. “Haberlerde Çerçeveleme ve Öne Çıkarma”, Kurgu Dergisi, S. 15, 96-105.

Brown, C. ve Ainley, K. (2007). Uluslararası İlişkileri Anlamak, Yayın Odası, İstanbul.

Cohen, Bernard Cecil. The press and foreign policy. Greenwood Press, 1983

De Smaele H. 2004. Limited access to information as a means of censorship in post-Communist Russia. Paper presented at University of Ljubljana, European Institute for Communication and Culture.

De Vreese, C. H. ve diğerleri. 2001. "Framing Politics at the Launch of the Euro: A Cross National Comparative Study of Frames in the News", *Political Communication*, 18, 107-122.

Dearing, J. ve Rogers E. M. 1996. *Agenda Setting*, Sage Publications, Thousand Oaks.

Gerbner, George, et al. "Living with television: The dynamics of the cultivation process." *Perspectives on media effects* 1986: 17-40.

Hall, C.S. & Lindzey, G. 1985. *Introduction to theories of personality*. New York: Wiley.

Hanitzsch, Thomas. 2008. "Comparing journalism across cultural boundaries: State of the art, strategies, problems, and solutions." *Global journalism research: Theories, methods, findings, future*.

Hopkins MW. 1970. *Mass Media in the Soviet Union*. New York: Pegasus.

Hürriyet İnternet Sitesi. "Gürcistan'da mülteci hakları ihlal edildi" 21 Mayıs 2014. <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/6409457.asp>.

İnal-İpa, Shalva. 2010. *Abkhazian Etiquette*. Suhum: Abkhazian State University Press

Inkeles A. 1950. *Public Opinion in Soviet Russia. A Study in Mass Communication*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

İnterfaks Haber Ajansı. 2014. "Оппозиционеры ворвались в администрацию президента Абхазии Смотрите оригинал" материала на. <http://www.interfax.ru/world/378292>. 27 Mayıs 2014.

İnterfaks Haber Ajansı. 2014. “Парламент Абхазии назначил дату досрочных выборов президента” <http://www.interfax.ru/world/378987>. 31 Mayıs 2014.

International Crisis Group, Europe Report No: 179. 18 January 2007. Abkhazia: Ways forward.

Iyengar, S. 1996. “Framing Responsibility for Political Issues”, Heston, A. W. (Ed.), *The Annals of the Media and Politics*, ANNALS, AAPSS içinde, 546, July, 59-70.

Iyengar, S. 1999. *Is Anyone Responsible? How Television Frames Political Issues*, The University of Chicago Press, Chicago.

Jineps Gazetesi İnternet Sitesi, “Gürcü kökenlilerin pasaport sorunu büyüyor”. 2013. 18 Şubat 2014. <http://www.jinepsgazetesi.com/gurcu-kokenlilerin-pasaport-sorunu-buyuyor-13311.html#>.

McCombs, M. E. ve Bell, T. 1996. “The Agenda Setting Role of Mass Communication”, Salwen, M. B. ve Stacks, D.W. (Ed.), *An Integrated Approach to Communication Theory and Research* içinde, Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, New Jersey, 93-110

McCombs, M. E. ve diğerleri. 1997. “Candidate Images in Spanish Elections: Second Level Agenda-Setting Effects”, *J&MC Quarterly*, 74(4), Winter, 703-717.

McCombs, M. E. ve diğerleri. 1997. “Candidate Images in Spanish Elections: Second-Level Agenda-Setting Effects”, *J&MC Quarterly*, 74(4), Winter, 703- 717.

McCombs, M. E. ve diğerleri. 2000. “Setting the Agenda of Attributes in the 1996 Spanish General Election”, *Journal of Communication*, Spring, 50 (2), 77-92.

McCombs, M. E. ve diğeri. 2000. "Setting the Agenda of Attributes in the 1996 Spanish General Election", *Journal of Communication*, Spring, 50 (2), 77-92.

ORSAM. Aralık 2009. Abkhazia fort he integration of the Black Sea. Rapor No:8. The Black Sea International Rapor No:1.

Richter A. 2006. Opportunities lost. *Moscow Times*, 5 June.

Rogers, E. M. ve Dearing, J.W. 1988. "Agenda Setting Research: Where Has It Been, Where Is It Going?", *Communication Yearbook*, 11, 555-594.

Rogers, E. M. ve diğeri. 1997. "A Paradigmatic History of Agenda-Setting Research", Iyengar, S. ve Reeves, R. (Ed.), *Do The Media Govern? Politicians, Voters and Reporters in America içinde*, Sage Publications, Thousand Oaks, 225-236

Rogers, E. M. ve diğeri. 1997. "A Paradigmatic History of Agenda-Setting Research", Iyengar, S. ve Reeves, R. (Ed.), *Do The Media Govern? Politicians, Voters and Reporters in America*. Sage Publications, Thousand Oaks: 225-236

Schmeling, D. G. ve Wotring, C. E. 1976. "Agenda Setting Effects of Drug Abuse Public Service Ads", *Journalism Quarterly*, 53 (4), 743-746.

Schmeling, D. G. ve Wotring, C. E. 1976. "Agenda Setting Effects of Drug Abuse Public Service Ads", *Journalism Quarterly*, 53 (4), 743-746.

Semetko, H. A. ve Valkenburg P. M. 2000. "Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News" *Journal of Communication*, 50 (2), 93-109.

Shamba, Taras M. Neproshin, Aleksandr Y. 2008. *Abkhazia: Legal basis of statehood and sovereignty*. Moscow

Takeshita, T. 1997. "Exploring the Media's Roles in Defining Reality: From Issue-Agenda Setting to Attribute-Agenda Setting", McCombs, M. ve diğeri (Ed.), *Communication and Democracy Exploring the Intellectual Frontiers in Agenda Setting Theory içinde*, Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, New Jersey, 15-27.

Takeshita, T. 1997. "Exploring the Media's Roles in Defining Reality: From Issue-Agenda Setting to Attribute-Agenda Setting", McCombs, M. ve diğeri (Ed.), *Communication and Democracy Exploring the Intellectual Frontiers in Agenda Setting Theory içinde*, Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, New Jersey, 15-27.

Tarschys D. 1979. *The Soviet Political Agenda. Problems and Priorities 1950–1970*. London: Macmillan.

Tokgöz, Prof. Dr. Oya. 2000. *Temel Gazetecilik, İmge Kitapevi, Ankara*.

Von Seth, Rutger. 2011. *The language of the press in Soviet and post-Soviet Russia: Creation of the citizen role through newspaper discourse*. *Journalism* 2012 13: 53 originally published online 14 June 2011. <http://jou.sagepub.com/content/13/1/53>

Voronov, Y.N. Florenski P.V. 1993. *Abhazya'nın Beyaz Kitabı*. Çev. Billur Behman. Kayhan Yükseler. Moskova: Vnekom

Wade, C., Tavis, C. 1990. *Psychology*. (2nd Eds.). London: Harper and Row Publishing Com.

Wanta, W. 1997. *The Public and The National Agenda: How People Learn About Important Issues*, LEA Publisher, Mahwah.

Watkins, S. C. 2001. "Framing Protest: News Media Frames of the Million Man March", *Critical Studies in Media Communication*, 18 (1), 83-101.

Watson, M. (2008). *Theoretical Traditions in Global Political Economy*, (içinde) Ravenhill, John, *Global Political Economy*, Oxford University Press, UK, 2008.

Weaver, D. H. ve diğerleri 1975. "Watergate and the Media A Case Study of Agenda Setting" American Politics Quarterly, 3 (4), 458-472.

Yıldırım A. Şimşek H. 2005. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005